

INVENTOINTIRAPORTTI

PÄLKÄNE

Laitikkala

Maakaapelointilinjausten arkeologinen inventointi ja valvonta

13.-14.4.2015

AKDG 4501:6

MUSEOVIRASTO

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

PETRO PESONEN

Tiivistelmä

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut teki Pälkäneen Laitikkalassa sähkölinjan maakaapeloinnin vuoksi arkeologista tarkkuusinventointia ja valvontaa 13.-14.4.2015. Tarkkuusinventointia tehtiin Laitikkalan kylätontin kohdalla, Ahtialan kuppikiven luona, Kyllönjoen rannalla, Kirkkokallion eteläpuolella Kukon talon ympäristössä sekä Niemi-Mikkolan röykkiön läheisyydessä. Arkeologinen valvonta tehtiin Unnaanmäentien varrella laakson pohjalla, missä vanha ja uusi tielinjaus poikkeavat toisistaan ja kaapelioja leikkasi vanhaa tielinjausta.

Laitikkalan kylän taloihin todennäköisesti liittyviä liesikumpuja ja muita rakenteita on metsä- ja niittyalueella Unnaanmäentien eteläpuolella. Ennestään tunnettujen Ahtialan ja Niemi-Mikkolan kohteiden ympäristöstä ei saatu uusia havaintoja, mutta Kukon talon eteläpuolella todettiin pellolla sijaitseva kivikautinen asuinpaikka. Samoin löydettiin kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia merkkejä Unnaanmäentien varrelta sekä valvonnassa että pintalöytönä läheiseltä pellon pinnalta. Unnaanmäentien vanha linjaus näkyi valvonnassa epämääräisenä muutamia metrejä leveänä vyöhykkeenä, jossa oli erilaisia hiekka- ja hietakerroksia sekä pikkukiveystä. Leikkauksessa kerrokset ulottuivat noin 50 cm kyntökerroksen alapuolelle ja kaikkein alimpana oli ohut hiilikerros. Mahdollisesti maakerrokset ja kivet on ajettu paikalle tukemaan tietä laakson pohjalla, jossa maa on ympäristöään hieman kosteampaa.

Kansikuva: AKDG 4501:6. Ahtiala. Metallinilmaisinharvointia kuppikiven lähistön pelloilla Unnaanmäentien varrella, koilliseen. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Sisältö

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
Yleiskartta inventointialueesta.....	3
1. Johdanto	4
2. Taustatiedot.....	5
2.1 Alueen sijainti ja topografia.....	5
2.2 Laitikkalan kylän historia	6
2.3 Aiemmat arkeologiset tutkimukset	10
3. Tutkimuksen kulku ja tulokset.....	11
3.1 Inventointi- ja kartoitusmenetelmät	11
3.2 Inventoinnin tulokset	11
4. Yhteenveto	15
Lähteet.....	16
Valokuvaluettelo.....	17
Kohdekuvaukset	18

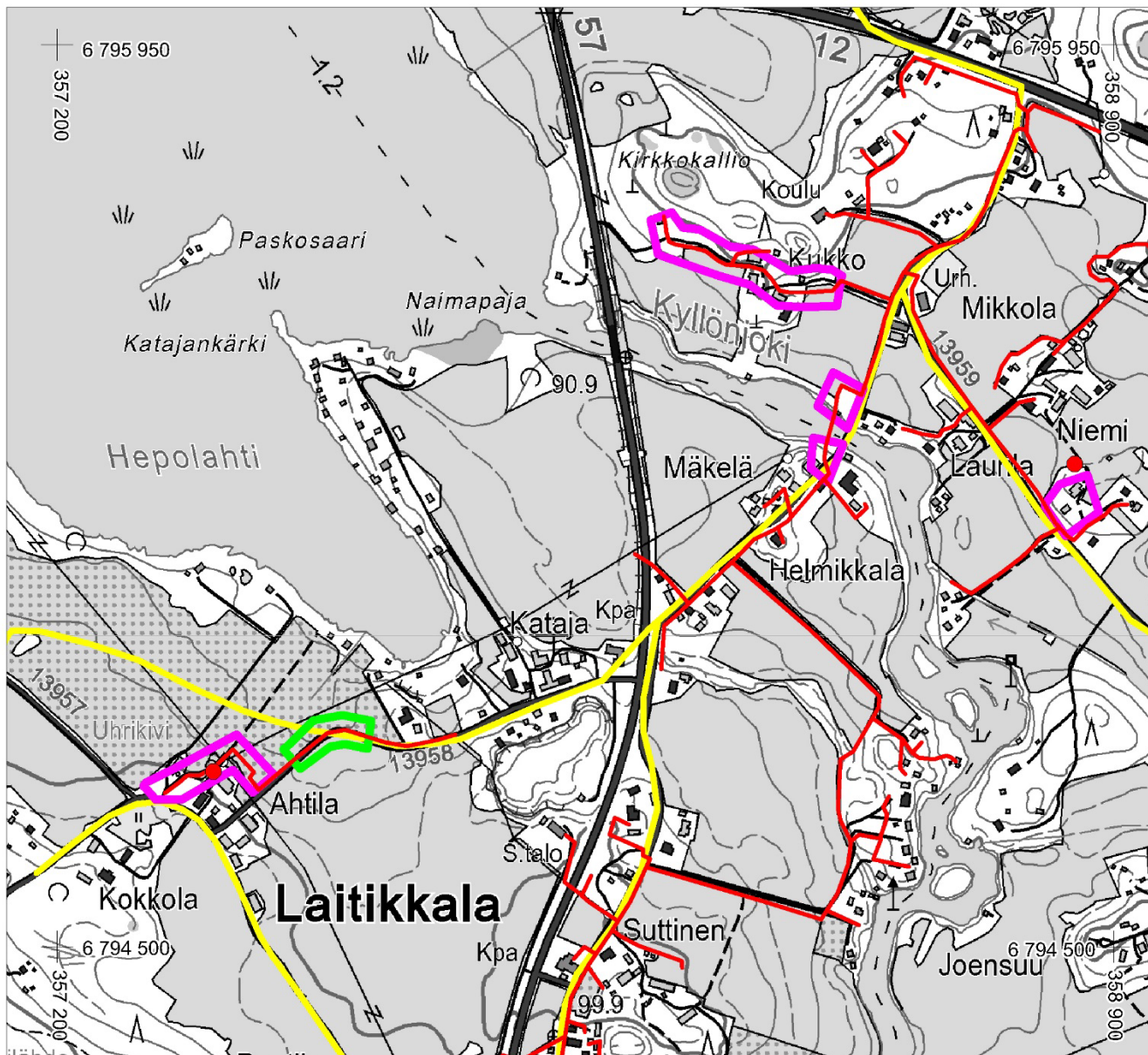
Arkisto- ja rekisteritiedot

Pälkäne Laitikkala, arkeologinen inventointi ja valvonta maakaapelointilinjalla

Tutkimuslaitos:	Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut
Inventoija:	FL Petro Pesonen
Tutkimusluvan dnro:	MV/5/05.04.01.02/2015
Kunta:	Pälkäne
Kylä:	Laitikkala
Kohteet:	Ahtiala (635010020), Laitikkala (Laidikkala – ei mj-tunnusta), Kukko (ei mj-tunnusta) Niemi-Mikkola (635010027) Unnaanmäentie (ei mj-tunnusta)
Kenttätöaika:	13.-14.4.2015
Apulaisinventoija:	FM Johanna Seppä
Peruskartta:	M4141 (TM35-lehtijako), 213206 (Yleislehtijako)
Tutkimusten tilaaja:	Verkonrakentaja Wire Oy
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston arkisto, Helsinki
Kopiot:	Verkonrakentaja Wire Oy; Pirkanmaan maakuntamuseo, Tampere
Inventoidun alueen koko:	n. 0,5 km ²
Löydöt:	KM 40624-40626, diar. 18.12.2015
Digitaalikuvat:	AKDG 4501:1-27
Aikaisemmat tutkimukset:	Sakari Pälsi, tarkastus 1930 (Ahtiala) Aarni Erä-Esko, inventointi 1947 Esko Sarasmo, tarkastus 1975 (Niemi-Mikkola) Esko Sarasmo, tarkastus 1976 (Niemi-Mikkola) Jouko Pukkila & Ville Laakso, inventointi 1995

Yleiskartta inventointialueesta

copyright Maanmittauslaitos 2015

- muinaisjäänös
- suunniteltu kaapelilinja
- tarkastettava alue
- tarkastettava alue tielinjan kohdalla
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan

PÄLKÄNE LAITIKKALA Yleiskartta Tarkastettavat alueet mk 1:1000 Pohjana kaapelointisuunnitelmakartta	
mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015	Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000 kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	

1. Johdanto

Pälkäneen Laitikkalan kylän sähkölinjat vaihdettiin maakaapeleiksi keväällä 2015 ja koska osa maakaapeloinnin linjauksista tulisi kulkemaan läheltä tunnettuja muinaisjäännöksiä eikä aluetta oltu muutenkaan inventoitu aiemmin riittävällä tarkkuudella, edellytti Pirkanmaan maakuntamuseo lausunnossaan (383/2014), että alueella tulee tehdä ennen kaivutöitä arkeologinen inventointi mahdollisten muinaisjäänösten etsimiseksi. Koska maakaapeloinnin kaivutyöt osuivat osittain myös Hämeenlinnasta Tammerkoskelle kulkevan historiallisen tielinjan alueelle. Maakuntamuseo edellytti toisessa lausunnossaan (41/2015) arkeologista valvontaa niillä kohdin, kuin kaapelikaivu osui vanhan tielinjan kohdalle.

Verkonrakentaja Wire Oy tilasi arkeologisen inventoinnin ja valvonnan Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta. Inventoinnin tekivät FL Petro Pesonen ja FM Johanna Seppä 13.-14.4.2015. Sää oli ensimmäisenä maastopäivänä aurinkoisen keväinen ja toisena päivänä puolestaan sateinen ja sumuinen. Inventointiin liittyvät jälkityöt on tehty syksyn ja talven kuluessa 2015.

Inventoinnin ja valvonnan aikana dokumentoitiin viisi kohdetta, joista kolmea ei ole entuudestaan muinaisjäänösrekisterissä. Ennestään tunnetuilla kohteilla, Ahtialan kuppikivellä ja Niemi-Mikkolan röykkiökohteella maakaapelointi ei vaikuta muinaisjäänöksiin. Inventoinnin yhteydessä löytyi kivikautinen asuinpaikka Kukon pellolta. Lisäksi dokumentoitiin Unnaanmäentien vanjaa tielinjausta (Hämeenlinna-Tammerkoski-tie) valvonnassa ja selvitettiin Laitikkalan kylätontin laajuutta. Maakaapelisuunnitelmat eivät vaikuta inventoituihin kohteisiin muualla kuin Unnaanmäentien vanhalla linjauksella, jossa kaivu tehtiinkin arkeologin valvonnassa inventoinnin yhteydessä.

Inventoinnin yhteydessä otetut digitaalikuvat on luetteloitu Webmuskettiin numeroilla AKDG 4501:1-27. Inventoinnissa otettiin talteen löytöjä kolmelta kohteelta (Kukko, Laitikkala ja Unnaanmäentie). Löydöt on luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin päänumeroilla KM 40624-40626.

Helsingissä 28.12.2015

Petro Pesonen, FL

2. Taustatiedot

2.1 Alueen sijainti ja topografia

Inventoitu alue sijaitsee Pälkäneen kunnassa, Laitikkalan kylässä, lähellä Hämeenlinnan kaupungin rajaa Hauhon Ilmoilanselän pohjoispuolella. Laitikkalan kylä on Iso-Roineen ja Roineen välisen vesireitin varrella. Etelässä on Ilmoilanselkä, josta Kyllönjoki johtaa pieneen Pinteleen järveen kylän edustalla. Pinteleen luoteisrannalta on edelleen vesiyhteys Mallasveteen. Järvet ovat samassa tasossa, mutta Mallasveden vedet laskevat Valkeakosken kautta Vanajaveteen. Ilmeisesti näitä järviä ei ole historiansa aikana laskettu. Alueella on kuitenkin muinaisrantatörmä yli 100 m merenpinnan yläpuolella, jotka liittyvät Ancylysjärvivaiheeseen alueella. Järvet ovat erkaantuneet meriyhteydestä Ancylyus-aikana. Laskujoet ovat Ilmoilanselällä ja Pinteleellä kuitenkin niiden luoteispäissä ja siten järvissä on oletettavasti ollut transgressiota (veden pinnan nousua) jo niiden erkaantumisesta lähtien. Esimerkiksi Ilmoilanselän etelärannalla on Matkan-taustanlahden kivikautinen asuinpaikka, joka on suurimmaksi osaksi nykyään veden alla. Kivikautisia asuinpaikkoja on kuitenkin järvien rannoilla myös reilusti nykyvedenpinnan yläpuolella, joten transgressio lienee kääntynyt jossain vaiheessa regressioksi (veden pinnan lasku) – mahdollisesti Valkeakosken Apianvuolteen synnyn yhteydessä, n. 4000-3000 eKr.¹

Laitikkalan kylä on viljelysmaisemaa. Varsinainen kantakylä on sijainnut nykyisen Ahtialan tilan ympäristössä Pinteleen Hepolahden etelärannalla. Nykyään asutusta on Kyllönjoen länsirannalla Katajan ja Mäkelän ympärillä sekä Kissalammen pohjoisrannalla. Isoja maatiloja on varsinkin Hattulaan johtavan tien varrella kylän eteläosassa. Kyllönjoen itärannalla ovat sijainneet historialliset Kärväntälän ja Joensuun kylät. Pellot ovat järvien ja jokien rannoilla, vanhat kylät peltojen laidalla ja kylien takana maisema nousee korkeiksi harjukankaiksi. Inventointialue sijoittui maisemallisesti kokonaan pelto- ja kyläalueille. Metsät olivat siten alueen ulkopuolella.

AKDG 4501:11. Kyllänjoen laakso siltoineen kuvattuna Niemi-Mikkolan suunnasta, lounaaseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

Laitikkalan kylän alueelle rakennettu maakaapelointi seuraa pääpiirteissään alueen teitä, keskeisenä Unnaanmäentie Hämeenlinnantien ja Ahtialan välillä sekä Kyllöntie Hämeenlinnantien ja Lahdentien välillä. Pääasiassa kaapelia kaivettiin peltoalueelle, mutta esim. Kirkkokallion etelälaidalla ja toisaalta Helmikkalan-tien ja Villantien välillä kaapelointia tehtiin myös metsämaastossa tien varsilla. Pirkanmaan maakuntamu-seo rajasi lausunnossaan inventoitaviksi alueiksi kuitenkin vain Ahtialan kuppikiven, Niemi-Mikkolan röykki-

¹ <http://karin.kapsi.fi/MalMe/vesisto.htm>.

ön, Laitikkalan kylätontin lähellä olevat alueet, Kyllönjoen molemmat rannat sekä Kirkkokallion eteläpuolella olevan alueen. Lisäksi tuli valvoa arkeologisesti Unnaanmäentien mutkan kohdalla oleva kaivettava osuus.

2.2 Laitikkalan kylän historia

Laitikkalan kylä on ollut olemassa ainakin vuodesta 1539 lähtien, jolloin kylässä on ollut yksi talo. Samassa Suomen asutuksen yleisluettelossa mainitaan myöskin Helmikkalan kylä, joka kuitenkin katoaa luettelosta 1630-luvun loppuun mennessä. Laitikkalan kyläkin on asutuksen yleisluettelossa vain vuoteen 1712 asti, mutta mahdollisesti asiakirjat ovat kadonneet tätä ajankohtaa myöhemmältä ajalta juuri Laitikkalan osalta. Vuoden 1714 jälkeen Pälkäneeltä on luettelossa enää vain muutama kylä.²

Ensimmäinen Laitikkalan kylää kuvaava kartta on vuodelta 1693, jossa kylä on jakaantunut kahdeksi tonttimaaksi, laajempi nykyisen Ahtilan tilakeskuksen ympärillä ja pienempi tästä luoteeseen Tanilan itäpuolella olevalla pellolla. Ahtilan luona on kartan mukaan ollut 13 taloa ja toisella tontilla neljä taloa. Samaan karttaan on merkitty Pinteleen pohjoisrannalle Kärvöntälän neljän talon kylä ja Kyllönjoen suuhun Ilmoilanselän rannalle Joensuun yhden talon kylä. Kyllönjoen ylittää silta nähtävästi samassa kohdassa kuin nykyinen Kylöntien siltakin, ja tie jatkuu tästä Laitikkalan kylään. Kylästä tie johtaa luoteeseen neljän talon tontille ja etelään lähtee Hattulantie. Helmikkalan kohdalle ei ole merkitty taloja.³

Seuraava kartta on jo vuodelta 1703, jolloin tilanne on edelliseen maakirjakarttaan jokseenkin sama, pääkylässä on 13 taloa ja sivukylässä neljä taloa. Vuoden 1703 karttaan myös tonttijako on merkitty. Tässä kartassa kuitenkin tieverkosto on piirretty hieman aiempaa virtaviivaisemmaksi siten, että pääkylälle kääntyy Unnaanmäentieltä ilmeisesti vain pieni sivupolku ja Unnaanmäentie jatkuu suoraan sivukylälle. Tällä kartalla Hämeenlinnan ja Tammerkosken välinen tie kulkee jokseenkin suoralinjaisena pohjoisesta sivukylän länsipuolitse ja pääkylän halki etelään. Lisäksi Katilalammen (nyk. Kissalampi) sivuitse on tieyhteys Unnaanmäentielle. Kärvöntälässä on edelleen neljä taloa, mutta Joensuuhun on ilmestynyt toinenkin talo. Joensuun itäpuolella on Kuiseman yksitaloinen kylä.⁴

1800-luvulla koostetussa pitäjänkartassa Laitikkalan kylä näyttää samalta eikä kylän alueelle näytä ilmaantuneen uusia taloja.⁵ Oletettavasti kartta onkin koostettu em. maakirjakartoista. Seuraavat historiallisen ajan kyläkehitystä kuvaavat kartat Laitikkalasta ovat 1800-luvun alkupuoliskolta. Isojakokartat on laadittu vuosina 1834 (K.A. Blanck) ja 1850 (G.W. Stormbom). Näissä kartoissa Laitikkalan pääkylässä on ainakin 14 tonttia (mahdollisesti 17) ja sivukylässä on viisi tonttia. Pääkylän tontit ovat Ahtilan risteyksen ympärillä nykyisten Ahtilan ja Kokkolan pihapiireissä, niitty- ja peltoalueella. Sivukylä on kokonaan nykyisellä peltoalueella. Tässä kartassa Tammerkosken-Hämeenlinnan tie vastaa nykyistä linjausta ja Unnaanmäentie jatkuu kylän läpi lounaaseen kuten nykyäänkin. Kylän itäpuolella on sivukylälle johtava tie, jota ei enää nykyään ole olemassa. Tätä risteää pääkylältä rantaan johtava tie, joka on nykyäänkin kartalla. Uutena kartalla on nykyisen Mikkolan kohdalle syntynyt neljän talon kylä.⁶

² Suomen asutuksen yleisluettelot, Kansallisarkisto. Pälkäne, Laitikkala.

³ Maakirjakartta KA h61:18/1 (Lars Forssell 1693),

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17253/h61_18_1.jpg.

⁴ Maakirjakartta Ka h61:13/2 (Niklas Avander 1703),

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17626/h61_13_2_1.jpg.

⁵ Pitäjänkartta 2132 06. Maanmittaushallituksen kartta-arkisto, pitäjänkartasto, Pälkäne,

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=144401>.

⁶ Isojakokartta h61:18/2-55 (K.A. Blanck ja G.W. Stormbom), <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=96096>. Itse karttoja ei ole digitoitu.

Ote vuoden 1693 maakirjakartasta (Lars Forssell).

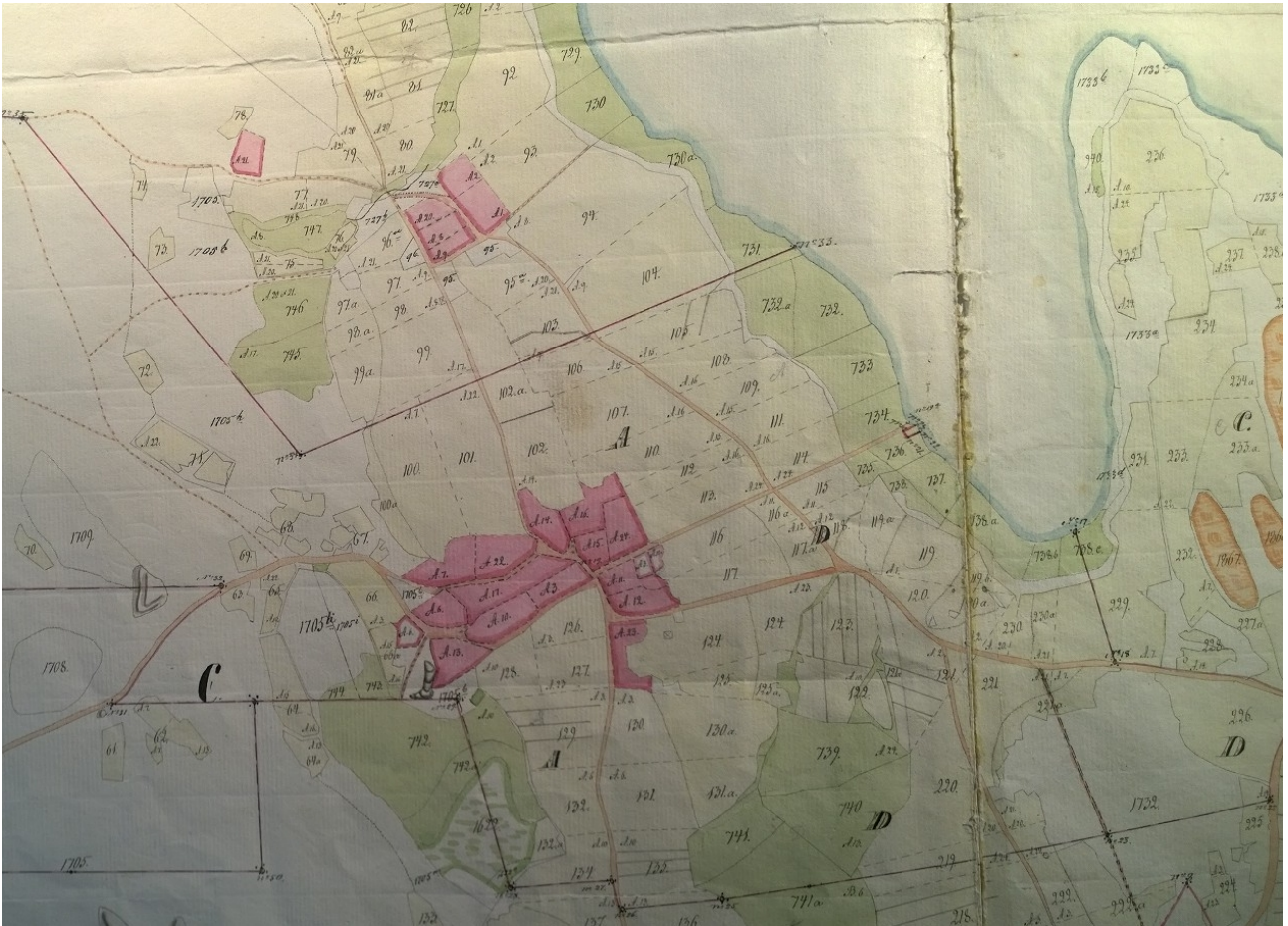

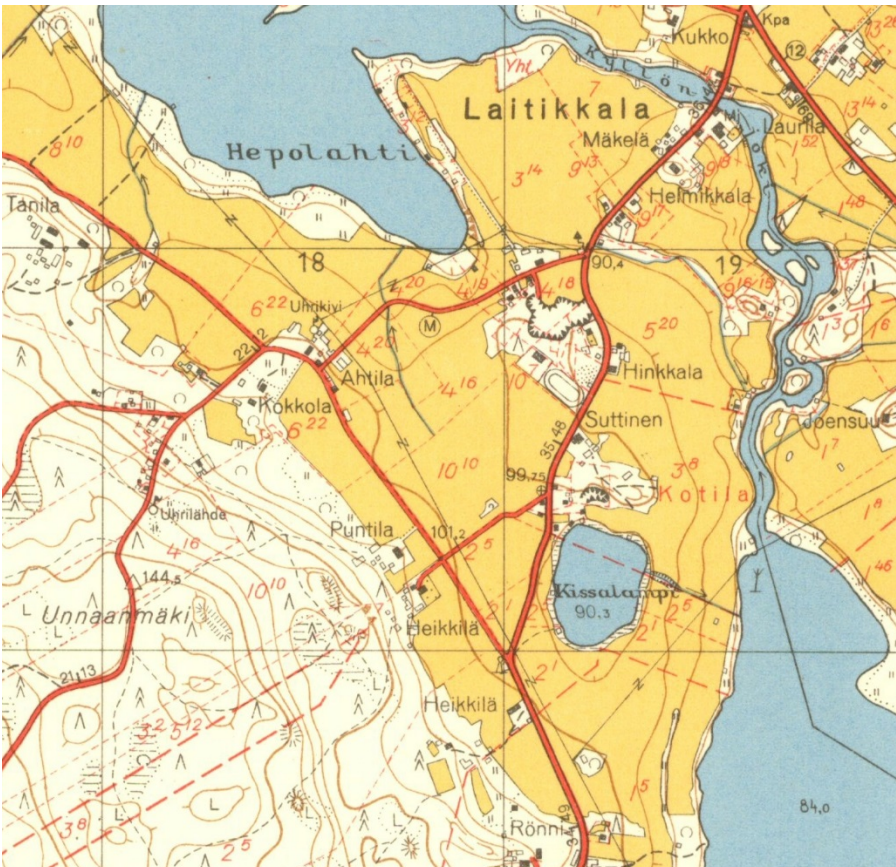
Ote vuoden 1703 maakirjakartasta (Niklas Avander).

Asutus on hiipunut Laitikkalan keskuskylässä 1800-luvun puolenvälin jälkeen tai todennäköisemmin taloja on siirretty isojaon seurauksena nykyisen kylän paikalle Kyllönjoen ja Kissalammin väliselle alueelle. Vanhin peruskartta on vuodelta 1956 ja siinä sivukylä on jo lakannut kokonaan olemasta ja pääkylässäkin on enää kuusi asuintaloa. Uusjakoa on kylässä tehty vielä 1950-luvulla.

Ote vuoden 1834/1850 isojakokartasta (K.A. Blanck, G.W. Stormbom).

Ote vuonna 1956 painetusta peruskartasta.

2.3 Aiemmat arkeologiset tutkimukset

Ensimmäinen arkeologinen tutkimus maakaapelihankkeen kohteena olevilla alueilla tehtiin vuonna 1930, kun Sakari Pälsi kävi tarkastamassa Ahtilan talon lähellä olevan uhrikiven. Tämä kivi on Pälsin raportin mukaan kylän vanhaan kirkkoveinevalkamaan vievän tien varrella ja sen pinnassa on kolmattakymmentä uhrikuppia, jotka kansantiedon mukaan ovat ”pukin jälkiä ja syntyneet kiven vielä ollessa pehmeä.”⁷ Vuonna 1947 Aarni Erä-Eskon inventoidessa Pälkäneen kunnan muinaisjäännoiksi, olivat uhrikiven kuopat paikallisten mukaan huomattavasti rapautuneet ja madaltuneet, osa jopa kadonnut kokonaan.⁸ Vuoden 1995 inventoinnissa Jouko Pukkila ja Ville Laakso mainitsevat kivessä olevan noin 30 varmaa ja epävarmaa kuppia. Lisäksi raportissa mainitaan Ahtilan talon tallin takaa kivirauniosta löytynyt rautakirves (KM 3620:6), jonka löytöyhteydestä ei kuitenkaan saatu enää tarkempaa selkoa. Inventoinnissa on otettu talteen palanutta luuta ja epämääräisiä kvartseja (KM 29225:1-2). Näiden löytöpaikkaa ei kuitenkaan tarkenneta raportissa.⁹

Toinen aiemmin tunnetuista arkeologisista kohteista on rautakautinen hautaröykkiö Niemi-Mikkolassa. Tämän tarkasti peltoraunion raivauksessa löytyneiden esinelöytöjen perusteella vuonna 1975 Esko Sarasmo, joka täydensi tarkastus vielä uudestaan kesällä 1976. Löydöt ovat keramiikan paloja, savihelmi ja palanutta luuta (KM 19953). Ei ole varmaa, onko kyseessä asuinpaikkaraunio vai hautaraunio.¹⁰ Vuonna 1995 kiviröykkiö on tarkastettu uudestaan ja silloin on todettu enää keskuskiven olevan olemassa peltosaarekkeen laidassa.¹¹

Laitikkalan kylätonttia ei ole arkeologisesti tarkastettu aiemmin, mutta kylä mainitaan Hannu Poutiaisen ja Timo Jussilan v. 2011 suorittaman läheisen Katajan tilan ranta-asemakaava-alueen muinaisjäänösinventoinnin yhteydessä.¹² Hämeenlinnan ja Tammerkosken välistä historiallisen ajan tielinjaa ei ole tutkittu arkeologisesti aiemmin ainakaan Laitikkalan inventointialueella. Inventointialueelta ei ole tiedossa myöskään esihistoriallisia irtolöytöjä, jotka eivät liittyisi mihinkään tunnettuun muinaisjäänökseen.

---

⁷ Sakari Pälsi 1930: Pälkäne, Laitikkala, Rönni. Kokkostenkärjen lounainen röykkiö. Tarkastuskertomus Museoviraston arkistossa.

⁸ Aarni Erä-Esko 1947: Pälkäneen pitäjän kiinteät muinaisjäänökset. Kertomus inventointimatkasta, jonka ylioppilas Aarni Erä-Esko suoritti Muinaistieteellisen toimikunnan stipendiaattina 20.8.-11.10.1947. Inventointikertomus Museoviraston arkistossa.

⁹ Jouko Pukkila & Ville Laakso 1995 (raportti Juha-Matti Vuorinen): Pälkäne. Arkeologinen inventointi 19.6.-14.7.1995. Inventointikertomus Museoviraston arkistossa.

¹⁰ Esko Sarasmo 1975-1976: Kertomus rautakautisen löytöpaikan tarkastuksesta Pälkäneen Laitikkalan Niemi-Mikkolan (om. Yrjö Alhonen) Riihimäen luona, jonka maist. Esko Sarasmo suoritti Hämeen Museoseuran kustannuksella 28.10.75 ja 31.8.76. Tarkastuskertomus Museoviraston arkistossa.

¹¹ Pukkila & Laakso 1995.

¹² Hannu Poutiainen & Timo Jussila 2011: Pälkäne Laitikkala Katajan tilan ranta-asemakaava-alueen muinaisjäänösinventointi. Inventointikertomus Museoviraston arkistossa.

3. Tutkimuksen kulku ja tulokset

3.1 Inventointi- ja kartoitusmenetelmät

Ennen kenttätöitä inventointialueen maankäyttöhistoriaa selvitettiin edellä kuvatun kartta-analyysin perusteella etenkin Laitikkalan kylätontin aluetta silmällä pitäen. Samalla vanhojen teiden linjaukset tarkastettiin vielä kertaalleen ja mm. tarkennettiin 1700-1800 –luvulla käytössä ollut Unnaanmäentien vanha linjaus. Tämän perusteella valvonnan tarve määriteltiin yhdessä suojeluviranomaisen kanssa sille kohdalle, jossa tielinja poikkiesi nykyisestä linjauksesta eli peltolaakson pohjalle. Tässä oli mahdollisuus nähdä poikkileikkaus tien linjauksesta, muualla kaapelikaivanto kulki vanhan tien suuntaisesti.

Inventoinnin maastotyöt kestivät kaksi päivää, 13.-14.4.2015. Kenttätöiden ensimmäisenä päivänä käytiin läpi kaapelilinjausta ennestään tunnettujen muinaisjäännösten kohdalla Ahtialassa ja Niemi-Mikkolassa sekä tutkittiin Laitikkalan kylätontin paikkaa. Samoin tarkastettiin Kyllönjoen rannat. Ahtialan kuppikiven läheisyydessä inventoinnissa käytettiin apuna myös metallinpaljastinta. Ahtialan kuppikiven läheisyyteen ja kylätontille sekä Kyllönjoen rantaan kaivettiin pieniä koekuoppia, lapionpistoja. Kenttätöiden jälkimmäisenä päivänä valvottiin Unnaanmäentien vanhan linjauksen poikki kulkevan kaivannon tekemistä ja tarkastettiin kaapelilinjaus Kukon talon ympäristössä.

Kartoituslaitteena käytettiin 10 cm mittaustarokkuuteen pystyvää käsivaraista Trimblen Geo7x –satelliittipaikanninta. Mittaväline on havaittu erityisen toimivaksi avoimilla alueilla, jota tutkittavat alueet enimmäkseen olivatkin. Myös Unnaanmäentien kaivanto ja siinä tehdyt havainnot sidottiin koordinaatioon mittalaitteen sallimalla tarkkuudella. Koekuoppien paikat ja löytöpaikat mitattiin niin ikään tällä laitteella. Inventointikohteista kirjoitettiin sanalliset kuvaukset ja valokuvia otettiin tarpeen mukaan.

3.2 Inventoinnin tulokset

Inventoinnissa keskityttiin aluksi Laitikkalan kylätontin ja Ahtialan kuppikiven ympäristöjen tarkastamiseen. Kuppikiven havaittiin olevan ennallaan lähellä varastorakennusta hieman kulutukselle alttiissa paikassa. Kuppikiven vierustalle kaivettiin pieni lapionpisto, jossa ei havaittu mitään erityistä. Kuppikivi jää hieman syrjään maakaapelilinjasta. Kuppikiven läheisyydessä pellolla kokeiltiin myös metallinpaljastimen käyttöä, jolla saatiin esille joitakin suhteellisen modernin näköisiä rautaesineitä. Maakaapelilinjaukselle kaivettiin lisäksi muutamia lapionpistoja pellolle sekä piha-alueen reunalle Unnaanmäentien lähellä. Pellolle tehdyissä koekuopissa ei havaittu mitään erityistä. Piha-alueen reunalle tehdyistä koekuopista toisessa oli pala punasavikeramiikkaa, toisessa (lähempänä Unnaanmäentietä olevassa) kuopassa oli mustaa multaa heti pinnasta alkaen ja hyvin runsaasti tiilimurskaa. Samalla tarkastettiin Kokkolan ja Ahtilan välissä Unnaanmäentien eteläpuolella avoinna olleen pellon pintaa, josta löytyi hioinliippojen katkelmia, lasia, punasavikeramiikkaa, fajanssia ja tuluspiitä. Pellon länsireuna on vanhan Laitikkalan kylätontin aluetta. Lähellä Kokkolaa, niityn ja metsän rajalla, havaittiin kivijalka, kooltaan 4 x 7 metriä. Kivijalan itäpäädyssä oli mahdollinen liesikummun jäännös. Kaitamontien risteyksen eteläpuolella olevalla niittyalueella havaittiin pieniä kumpuja, jotka saattavat hyvin olla purettujen talojen liesikumpuja. Niitty on vanhan Laitikkalan kylätontin aluetta.

AKDG 4501:1. Ahtiala. kuppikivi, länteen. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:5. Ahtiala. Johanna Seppä tutkii peltoa kuppikiven edustalla, etelään.

Seuraavaksi tarkastettiin Kyllönjoen rantoja. Joen etelärannalle kaivettiin yksi koekuoppa rannan tasanteelle. Maaperä oli täällä hieman multavaa ja kivistä hiekkamaata. Mitään erityistä ei havaittu. Joen pohjoisrannalla kaapelilinjaus kulkee hiesupellolla, jossa ei näkynyt mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa. Hämeenlinnantien itäpuolelta Kukon talon länsipuolelle kaivettavan kaapeliojan kohdalla havaittiin Kukon talon länsipuolen hiekkapellolla tuluspiin kappale ja punasavikeramiikkaa, talon itäpuolen pellolla puolestaan kvartsia, liitupiipun katkelma ja tuluspiitä sekä vuoden 1871 venäläinen kolikko. Kvartsien levinnän perusteella alueelle hahmottuu kivikautinen asuinpaikka Kyllönjoen pohjoisrannalle. Asuinpaikka ei näytä ulottuvan kuitenkaan maakaapelilinjaukselle. Lähitalosta saadun tiedon mukaan Kukon talossa säilytettäisiin rautakautisen miekan kahvaosaa. Perimätiedon mukaan Kyllönjoella olisi käyty viikinkiaikana kahakka viikinkien ja paikallisten välillä ja miekka olisi kenties perua tästä taistelusta.

AKDG 4501:10. Kyllönjoen etelärannan törmää, koilliseen.

Niemi-Mikkolan kiviröykkiötä kaapelilinjaus ei varsinaisesti koske, vaan se kulkee lähimmilläänkin n. 75 metrin päässä röykkiöstä. Itse kaapelilinjauksen alue on pihapiiriä eikä alueella havaittu mitään erityistä. Kiviröykkiöstä on jäljellä vain silmäkivi, jonka ympäristö on peltoa ja eteläpuolella lähinnä viereisen talon pihapiirin reunaa, jossa on paljon kaikenlaista jätettä.

Toisen työpäivän pääkohteena oli vanhan Unnaanmäentien kohdalla tehtävän maakaapeliojan kaivun valvonta Ahtilan tilan koillispuolella olevassa laaksossa, missä tien vanha linjaus poikkeaa nykyisen tien linjauksesta ja valvonnassa oli mahdollista nähdä tien poikkileikkaus. Laakson pohjalla tulikin näkyviin muutamia metrejä leveä alue, jossa oli pientä kiveä ja erilaisia hiekka- ja hietakerroksia noin puolen metrin paksuudelta kyntökerroksen alapuolella. Aivan pohjalla oli vielä ohut hiilikerros. Vaikuttaa siltä, että kyseessä olisi juuri Unnaanmäentien vanha linjaus, jota on laakson pohjalla hieman kosteassa paikassa ollut tarvetta vahvistaa kivillä ja hiekalla. Läheisen talon isännän mukaan vanha tie näkyy edelleen maastossa viljan huononpana kasvuna tien kohdalla. Hän myös näytti inventoijille pelloilta, suunnilleen tielinjan kohdalta, löytyneen hopearahan, joka tunnistettiin myöhemmin Juhana III:n aikaiseksi 2 äyrin kolikoksi vuodelta 1592.¹³ Valvotulta alueelta löytyi kvartsi-iskos ja muutama pala punasavikeramiikkaa.

AKDG 4501:13. Unnaanmäentie. Kaapelikela odottaa asennusta Unnaanmäentien varrella, taustalla Ahtilan tila, lounaaseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

¹³ Tunnistus Frida Ehrnsten, Suomen Kansallismuseo.

AKDG 4501:15. Unnaanmäentie. Peltokerrosta kuoritaan kaapelilinjalla, lounaaseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:25. Unnaanmäentie. Juhana III:n 2 äyrin hopearaha vuodelta 1592. Kuvaaja: P. Pesonen.

Valvotun alueen lähipeltoja tarkasteltiin valvonnan yhteydessä. Läheltä löytyi muutamia kvartsi-iskoksia, joiden tarkempi löytöpaikka jäi dokumentoimatta, liitupiipun varren katkemia samalta kohdalta, hioinliippa ja tuluspiin pala. Alueella on kvartsilöytöjen perusteella todennäköisesti myös kivikautinen asuinpaikka, jonka tarkempaa rajausta ei tämän työn yhteydessä pystytty tekemään.

Tarkempia tietoja kohteista on esitetty kohdekuvauksissa. Raportissa on esitetty inventoijan näkemys kohteiden laajuudesta, rajauksesta ja suojelustatuksesta. Kaikkien raportin kohteiden suojelustatuksen arvioi kuitenkin lopullisesti kulttuuriperinnöstä vastaava suojeluviranomainen.

4. Yhteenveto

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut teki Pälkäneen Laitikkalassa sähkölinjan maakaapeloinnin vuoksi arkeologista tarkkuusinventointia ja valvontaa 13.-14.4.2015. Pirkanmaan maakuntamuseo oli etukäteen määritellyt linjaukselta tarkkuusinventointia vaativat kohdat. Valvottava alue määriteltiin yhdessä maakuntamuseon kanssa kartta-analyysin perusteella. Tarkkuusinventointia tehtiin Laitikkalan kylätontin kohdalla, Ahtialan kuppikiven luona, Kyllönjoen rannalla, Kirkkokallion eteläpuolella Kukon talon ympäristössä sekä Niemi-Mikkolan röykkiön läheisyydessä. Arkeologinen valvonta tehtiin Unnaanmäentien varrella laakson pohjalla, missä vanha ja uusi tielinjaus poikkeavat toisistaan ja kaapelioja leikkasi vanhaa tielinjausta.

Inventoinnissa saatiin Laitikkalan kylätonttiin liittyviä havaintoja lähinnä kaapelilinjauksen ulkopuolelta. Kylän taloihin todennäköisesti liittyviä liesikumpuja ja muita rakenteita on metsä- ja niittyalueella Unnaanmäentien eteläpuolella. Ennestään tunnettujen Ahtialan ja Niemi-Mikkolan kohteiden ympäristöstä ei saatu uusia havaintoja, mutta Kukon talon eteläpuolella todettiin pellolla sijaitseva kivikautinen asuinpaikka, jota maakaapelilinjaus ei koske. Samoin löydettiin kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia merkkejä Unnaanmäentien varrelta sekä valvonnassa että pintalöytönä läheiseltä pellon pinnalta.

Unnaanmäentien vanha linjaus näkyi valvonnassa epämääräisenä muutamia metrejä leveänä vyöhykkeenä, jossa oli erilaisia hiekka- ja hietakerroksia sekä pikkukiveystä. Leikkauksessa kerrokset ulottuivat noin 50 cm kyntökerroksen alapuolelle ja kaikkein alimpana oli ohut hiilikeros. Mahdollisesti maakerrokset ja kivet on ajettu paikalle tukemaan tietä laakson pohjalla, jossa maa on ympäristöään hieman kosteampaa.

Lähteet

Kansallisarkisto

Isojakokartta h61:18/2-55 (K.A. Blanck ja G.W. Stormbom), <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=96096>. Itse karttoja ei ole digitoitu.

Maakirjakartta KA h61:18/1 (Lars Forssell 1693),
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17253/h61_18_1.jpg.

Maakirjakartta Ka h61:13/2 (Niklas Avander 1703),
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17626/h61_13_2_1.jpg.

Pitäjänskartta 2132 06. Maanmittaushallituksen kartta-arkisto, pitäjänkartasto, Pälkäne,
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=144401>

Museoviraston arkisto

Erä-Esko, Aarni 1947: Pälkäneen pitäjän kiinteät muinaisjännökset. Kertomus inventointimatkasta, jonka ylioppilas Aarni Erä-Esko suoritti Muinaistieteellisen toimikunnan stipendiaattina 20.8.-11.10.1947. Inventointikertomus Museoviraston arkistossa.

Poutiainen, Hannu & Jussila, Timo 2011: Pälkäne Laitikkala Katajan tilan ranta-asemakaava-alueen muinaisjännösinventointi. Inventointikertomus Museoviraston arkistossa.

Pukkila, Jouko & Laakso, Ville 1995 (raportti Juha-Matti Vuorinen): Pälkäne. Arkeologinen inventointi 19.6.-14.7.1995. Inventointikertomus Museoviraston arkistossa.

Pälsi, Sakari 1930: Pälkäne, Laitikkala, Rönni. Kokkostenkärjen lounainen röykkiö. Tarkastuskertomus Museoviraston arkistossa.

Sarasmo Esko 1975-1976: Kertomus rautakautisen löytöpaikan tarkastuksesta Pälkäneen Laitikkalan Niemi-Mikkolan (om. Yrjö Alhonen) Riihimäen luona, jonka maist. Esko Sarasmo suoritti Hämeen Museoseuran kustannuksella 28.10.75 ja 31.8.76. Tarkastuskertomus Museoviraston arkistossa.

Internet-lähteet

Kulttuuriympäristön rekisteriportaali,
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Mallasvesi, Pälkänevesi ja Roine (paikallishistoriallinen sivusto),
<http://karin.kapsi.fi/MalMe/vesisto.htm>.

Valokuvaluettelo

Kaikki kuvat ovat digitaalikuvia ja ne on luetteloitu WebMusketti-järjestelmään. Kuvat omistaa Museovirasto. Kaikissa kuvaaja: Petro Pesonen, 2015. AKDG = Arkeologian kuvakokoelma, digitaalikuvat

Kuvanro	Kohde	Aihe
AKDG		
4501:1	Ahtiala	Kuppikivi, länteen.
4501:2	Ahtiala	Kuppikiven kupit erottuvat heikosti.
4501:3	Ahtiala	Kuopissa on kuivuneita pihlajanmarjoja.
4501:4	Ahtiala	Muinaisjäännöskyltti kuppikiven kyljessä, pohjoiseen.
4501:5	Ahtiala	Johanna Seppä tutkii peltoa kuppikiven edustalla, etelään.
4501:6	Ahtiala	Metallinilmainsiharavointia kuppikiven lähistön pelloilla Unnaanmäentien varrella, koilliseen.
4501:7	Laitikkala (Laidikkala)	Kivijalka Kokkolan koillispuolella olevassa maastossa, kaakkoon.
4501:8	Laitikkala (Laidikkala)	Löytöjä Ahtialan ja Kokkolan väliseltä pelloilta Unnaanmäentien eteläpuolelta.
4501:9	Laitikkala (Laidikkala)	Unnaanmäentien ja Kaitamontien risteyksen eteläpuolella oleva niittyalue, jossa lienee säilynyt kylätontin kulttuurikerroksia, koilliseen.
4501:10	Yleiskuva	Kyllönjoen etelärannan törmää, koilliseen.
4501:11	Yleiskuva	Kyllänjoen laakso siltoineen kuvattuna Niemi-Mikkolan suunnasta, lounaaseen.
4501:12	Niemi-Mikkola	Todennäköinen röykkiön silmäkivi pellossa, koilliseen.
4501:13	Unnaanmäentie	Kaapelikela odottaa asennusta Unnaanmäen varrella, taustalla Ahtilan tila, lounaaseen.
4501:14	Unnaanmäentie	Unnaanmäentie on 1700-luvulla jatkunut suoraan mutkasta kohti Laitikkalan pohjoisempaa kylätonttia kuvan keskellä pilkottavan vaalean talon edustalla, lounaaseen.
4501:15	Unnaanmäentie	Peltokerrosta kuoritaan kaapelilinjalla, lounaaseen.
4501:16	Unnaanmäentie	Peltokerrosta kuoritaan kaapelilinjalla, pohjoiseen. Taustalla Kyllönjoki.
4501:17	Unnaanmäentie	Vanha tienkohta valvotulla linjauksella, koilliseen.
4501:18	Unnaanmäentie	Vanha tienkohta valvotulla linjauksella, länteen.
4501:19	Unnaanmäentie	Vanha tienkohta valvotulla linjauksella, lounaaseen.
4501:20	Unnaanmäentie	Palanutta ja nokista maata valvotulla linjauksella, koilliseen.
4501:21	Unnaanmäentie	Vanhan tienkohdan leikkaus kaapelikaivannon profiilissa, kaakkoon.
4501:22	Unnaanmäentie	Vanhan tienkohdan leikkaus kaapelikaivannon profiilissa, kaakkoon.
4501:23	Unnaanmäentie	Vanhan tienkohdan leikkaus kaapelikaivannon profiilissa, kaakkoon.
4501:24	Unnaanmäentie	Vanhan tienkohdan leikkaus kaapelikaivannon profiilissa, kaakkoon.
4501:25	Unnaanmäentie	Juhana III:n 2 äyrin hopeaha vuodelta 1592.
4501:26	Unnaanmäentie	Juhana III:n 2 äyrin hopeaha vuodelta 1592.
4501:27	Unnaanmäentie	Juhana III:n 2 äyrin hopeaha vuodelta 1592.

1 Pälkäne Ahtiala (635010020)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kultti- ja tarinapaikat, uhrikivet
<i>Ajoitus</i>	rautakautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	N: 6794781, E:357451, z= 98-99 m mpy
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus (10 cm tarkkuus)
<i>Sijainti</i>	Laitikkalan Ahtilan tilan varastorakennuksen vieressä
Aiemmat tutkimukset ja löydöt	Sakari Pälsi, tarkastus 1930 Aarni Erä-Esko, inventointi 1947 Jouko Pukkila & Ville Laakso, inventointi 1995

Muinaisjäännösrekisteri:

Kuppikivi sijaitsee venevalkamaan vievän tien varressa, noin 50 m Ahtialan talosta pohjoiseen. Ahtiala sijaitsee Laitikkalasta Valkeakoskelle vievän tien varrella. Kivi on pyöreähkö, noin 1,2 x 1 x 0,7 m. Se on maakivi, jonka osin rapautuneella yläsvulla on noin 30 kuppia. Aikaisempien tietojen mukaan Ahtilan talon takana on ollut kiviraunio, mutta vuoden 1995 inventoinnissa sitä ei löydetty.

Inventointi 2015

Valokuvat AKDG 4501:1-6

Muinaisjäännösrekisterissä tilan nimi on Ahtiala, mutta kartoilla tila on Ahtila. Kuppikiven havaittiin inventoinnissa olevan entisellään. Se on hieman ahtaassa tilassa ja alttiina vaurioitumiselle, sillä se on aivan varastorakennuksen edustalla venevalkaman tien varrella, vain kuuden metrin päässä rakennuksesta. Sen päälle ja vierelle oli inventointihetkellä varastoitu erilaista tavaraa. Kivi on sammaloitunut, eivätkä kaikki kupit erotu. Kiven viereen kaivettiin pieni lapionpisto, jossa oli aivan sekoittunutta maata ainakin 20 cm syvyydelle, minkä jälkeen tuli hyvin kovaa, polkeutunutta, maata. Mitään kulttuurikerrosta ei lapionpistossa havaittu. Pellolta, kuppikiven lounaispuolelta, löytyi mm. rautaa ja rautakuonaa, joita ei otettu talteen.

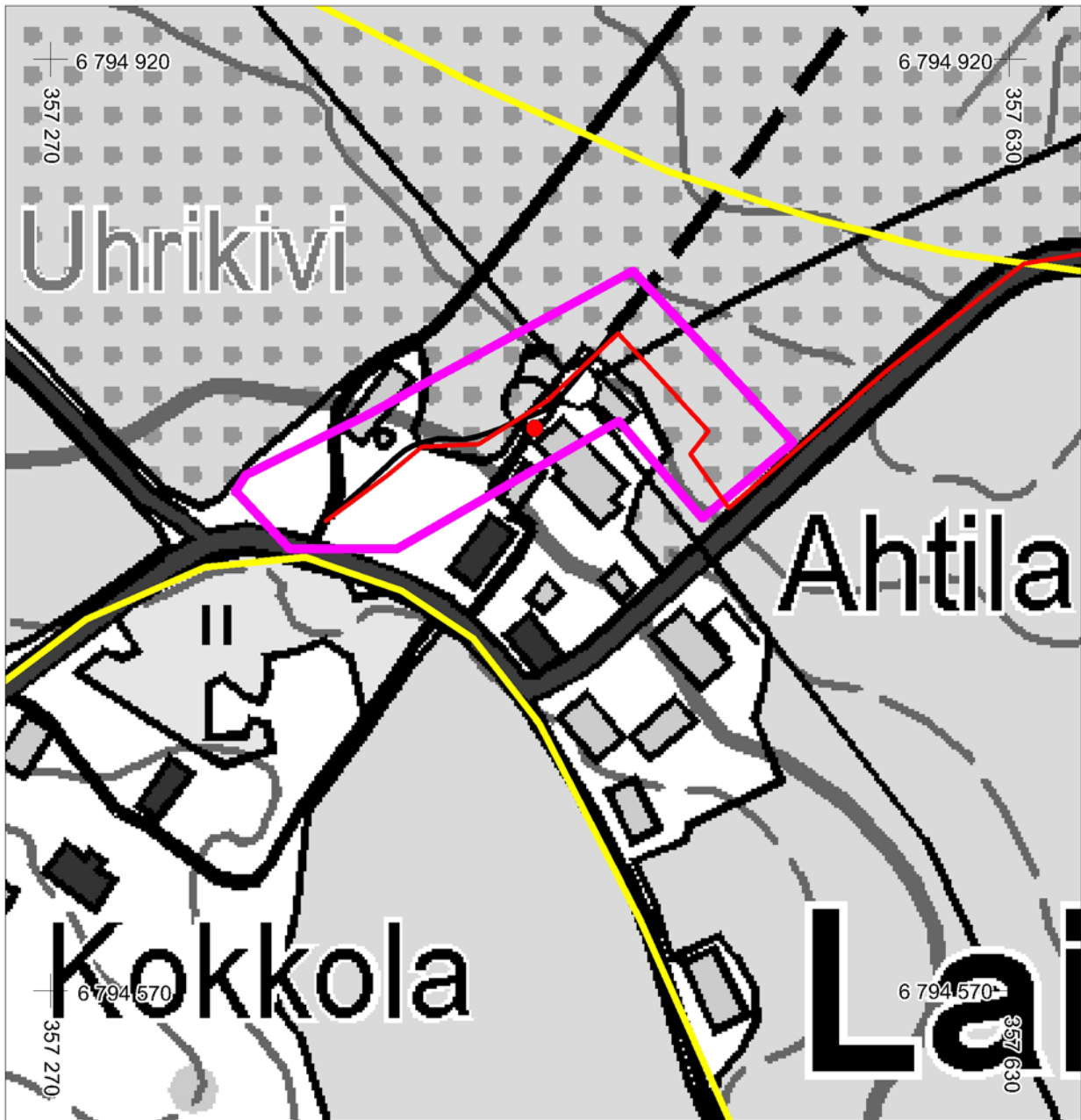
*AKDG 4501:2. Ahtiala.
Kuppikiven kupit erottuvat
heikosti. Kuvaaja: P. Pesonen.*

*AKDG 4501:3. Ahtiala.
Kuopissa on kuivuneita
pihlajanmarjoja. Kuvaaja:
P. Pesonen.*

*AKDG 4501:4. Ahtiala.
Muinaisjännöskyltti kuppikiven kyljessä, pohjoiseen. Kuvaaja: P. Pesonen.*

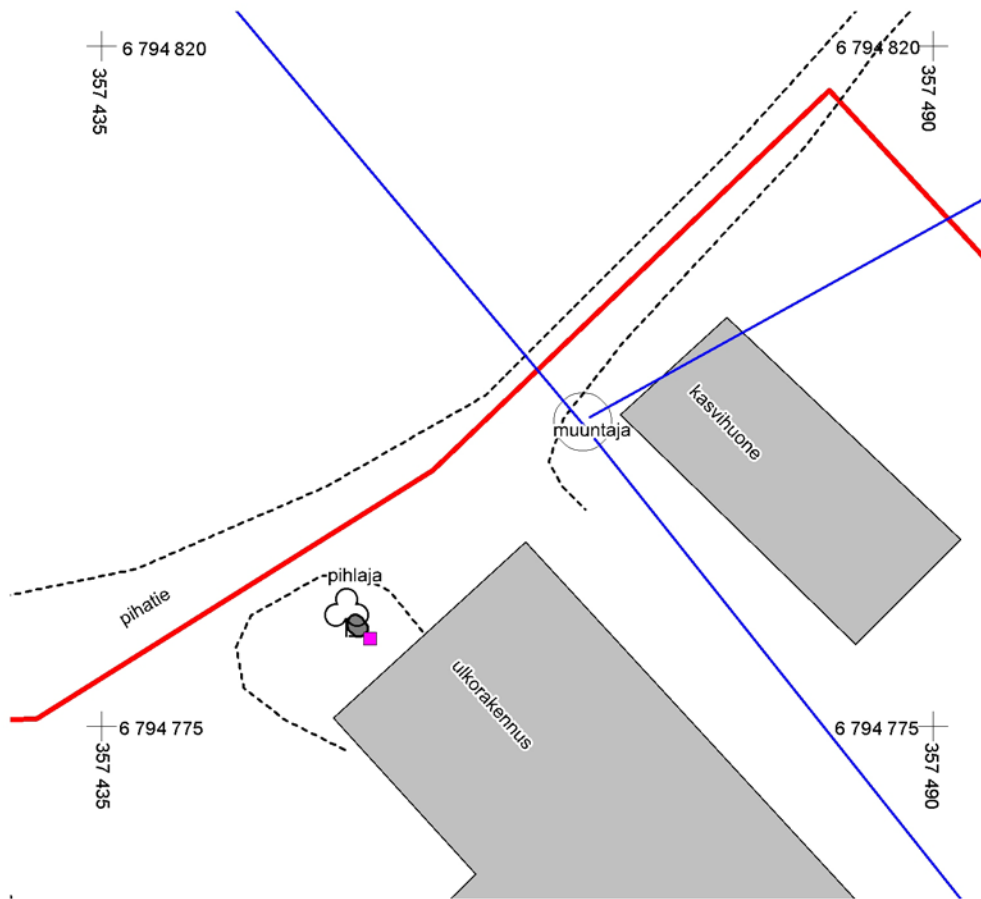

copyright Maanmittauslaitos 2015

- muinajäännös
- suunniteltu kaapelilinja
- tarkastettava alue
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan

<p>PÄLKÄNE LAITIKKALA Ahtila 635010020 Petro Pesonen 2015</p>	<p>Yleiskartta mk 1:2500 Pohjana kaapelointisuunnitelmakartta</p>	
<p>mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015</p>	<p>Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000</p>	<p>kartta</p>
<p>MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT</p>		

- kuppikivi
- koekuoppa
- suunniteltu kaapelilinja
- sähkölinja

PÄLKÄNE LAITIKKALA Ahtila 635010020 Petro Pesonen 2015		Sijaintikartta Kuppikivi mk 1:500	
mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015		Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			

2 Pälkäne Laitikkala (Laidickala)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kyläpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	N: 6794695, E:357374, z= 98-105m mpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kivijalan koordinaatit (GPS-mittaus, +/- 10 cm)
<i>Sijainti</i>	a) Ahtilan ja Kokkolan paikalla b) Tanilan itäpuolella

Aiemmat tutkimukset ja löydöt -

Muinaisjäännösrekisteri: -

Inventointi 2015

<i>Valokuvat</i>	AKDG 4501: 7-9
<i>Löydöt</i>	KM 40624: 1-6 punasavikeramiikkaa 3 kpl, fajanssia 2 kpl, lasia 4 kpl, hi- oinliipan katkelmia 2 kpl, tuluspiitä 1 kpl

Laitikkalan kylä on ollut olemassa ainakin vuodesta 1539 lähtien, jolloin kylässä on ollut yksi talo. Samassa Suomen asutuksen yleisluettelossa mainitaan myöskin Helmikkalan kylä, joka kuitenkin katoaa luettelosta 1630-luvun loppuun mennessä. Laitikkalan kyläkin on asutuksen yleisluettelossa vain vuoteen 1712 asti, mutta mahdollisesti asiakirjat ovat kadonneet tätä ajankohtaa myöhemmältä ajalta juuri Laitikkalan osalta. Vuoden 1714 jälkeen Pälkäneeltä on luettelossa enää vain muutama kylä.¹

Ensimmäinen Laitikkalan kylää kuvaava kartta on vuodelta 1693, jossa kylä on jakaantunut kahdeksi tonttimaaksi, laajempi nykyisen Ahtilan tilakeskuksen ympärillä ja pienempi tästä luoteeseen Tanilan itäpuolella olevalla pellolla. Ahtilan luona on kartan mukaan ollut 13 taloa ja toisella tontilla neljä taloa. Samaan karttaan on merkitty Pinteleen pohjoisrannalle Kärväntälän neljän talon kylä ja Kyllönjoen suuhun Ilmoilanselän rannalle Joensuun yhden talon kylä. Kyllönjoen ylittää silta nähtävästi samassa kohdassa kuin nykyinen Kyllöntien siltakin ja tie jatkuu tästä Laitikkalan kylään. Kylästä tie johtaa luoteeseen neljän talon tontille ja etelään lähtee Hattulantie. Helmikkalan kohdalle ei ole merkitty taloja.²

Seuraava kartta on jo vuodelta 1703, jolloin tilanne on edelliseen maakirjakarttaan jokseenkin sama, pääkylässä on 13 taloa ja sivukylässä neljä taloa. Vuoden 1703 karttaan myös tonttijako on merkitty. Tässä kartassa kuitenkin tieverkosto on piirretty hieman aiempaa virtaviivaisemmaksi siten, että pääkylälle kääntyy Unnaan-

¹ Suomen asutuksen yleisluettelot, Kansallisarkisto. Pälkäne, Laitikkala.

² Maakirjakartta KA h61:18/1 (Lars Forssell 1693), https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17253/h61_18_1.jpg.

mäentieltä ilmeisesti vain pieni sivupolku ja Unnaanmäentie jatkuu suoraan sivukylälle. Tällä kartalla Hämeenlinnan ja Tammerkosken välinen tie kulkee jokseenkin suoralinjaisena pohjoisesta sivukylän länsipuolitse ja pääkylän halki etelään. Lisäksi Katilalammen (nyk. Kissalampi) sivuitse on tieyhteys Unnaanmäentielle. Kärväntälässä on edelleen neljä taloa, mutta Joensuuhun on ilmestynyt toinenkin talo. Joensuun itäpuolella on Kuiseman yksitaloinen kylä.³

1800-luvulla koostetussa pitäjänkartassa Laitikkalan kylä näyttää samalta eikä kylän alueelle näytä ilmaantuneen uusia taloja.⁴ Oletettavasti kartta onkin koostettu em. maakirjakartoista. Seuraavat historiallisen ajan kyläkehitystä kuvaavat kartat Laitikkalasta ovat 1800-luvun alkupuoliskolta. Isojakokartat on laadittu vuosina 1834 (K.A. Blanck) ja 1850 (G.W. Stormbom). Näissä kartoissa Laitikkalan pääkylässä on ainakin 14 tonttia (mahdollisesti 17) ja sivukylässä on viisi tonttia. Pääkylän tontit ovat Ahtilan risteyksen ympärillä nykyisten Ahtilan ja Kokkolan pihapiireissä, niitty- ja peltoalueella. Sivukylä on kokonaan nykyisellä peltoalueella. Tässä kartassa Tammerkosken-Hämeenlinnan tie vastaa nykyistä linjausta ja Unnaanmäentie jatkuu kylän läpi lounaaseen kuten nykyäänkin. Kylän itäpuolella on sivukylälle johtava tie, jota ei enää nykyään ole olemassa. Tätä risteää pääkylältä rantaan johtava tie, joka on nykyäänkin kartalla. Uutena kartalla on nykyisen Mikkolan kohdalle syntynyt neljän talon kylä.⁵

Asutus on hiipunut Laitikkalan keskuskylissä 1800-luvun puolenvälin jälkeen tai todennäköisemmin taloja on siirretty isojaon seurauksena nykyisen kylän paikalle Kyllönjoen ja Kissalammin väliselle alueelle. Vanhin peruskartta on vuodelta 1956 ja siinä sivukylä on jo lakannut kokonaan olemasta ja pääkylässäkin on enää kuusi asuintaloa. Uusjakoa on kylässä tehty vielä 1950-luvulla.

Inventoinnissa tehtiin muutamia lapionpistoja Ahtilan tilan pihan reunoille ja pellolle. Pellolle tehdyissä koe-kuopissa ei havaittu mitään erityistä. Piha-alueen reunalle tehdyistä koe-kuopista toisessa oli pala punasavikeramiikkaa, toisessa (lähempänä Unnaanmäentietä olevassa) kuopassa oli mustaa multaa heti pinnasta alkaen ja hyvin runsaasti tiilimurskaa. Samalla tarkastettiin Kokkolan ja Ahtilan välissä Unnaanmäentien eteläpuolella avoinna olleen pellon pintaa, josta löytyi hioinliippojen katkelmia, lasia, punasavikeramiikkaa, fajanssia ja tuluspiitä. Pellon länsireuna on vanhan Laitikkalan kylätontin aluetta. Lähellä Kokkolaa, niityn ja metsän rajalla, havaittiin kivijalka, kooltaan 4 x 7 metriä. Kivijalan itäpäädyssä oli mahdollinen liesikummun jäännös. Kaitamontien risteyksen eteläpuolella olevalla niittyalueella havaittiin pieniä kumpuja, jotka saattavat hyvin olla purettujen talojen liesikumpuja. Niitty on vanhan Laitikkalan kylätontin aluetta.

Luoteista kylätonttimaata ei tarkastettu inventoinnin yhteydessä, koska se ei kuulunut toimenpidealueeseen. Molemmille tonttimaille on tehty kuitenkin ohessa rajausehdotus, joka perustuu vuoden 1703 karttaan ja 1800-luvun puolenvälin isojakokarttaan.

---

³ Maakirjakartta Ka h61:13/2 (Niklas Avander 1703), https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17626/h61_13_2_1.jpg.

⁴ Pitäjänkartta 2132 06. Maanmittaushallituksen kartta-arkisto, pitäjänkartasto, Pälkäne, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=144401>.

⁵ Isojakokartta h61:18/2-55 (K.A. Blanck ja G.W. Stormbom), <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=96096>. Itse karttoja ei ole digitoitu.

AKDG 4501:7. Laitikkala (Laidickala). Kivijalka Kokkolan koillispuolella olevassa maastossa, kaakkoon. Kuvaaja: P. Pesonen.

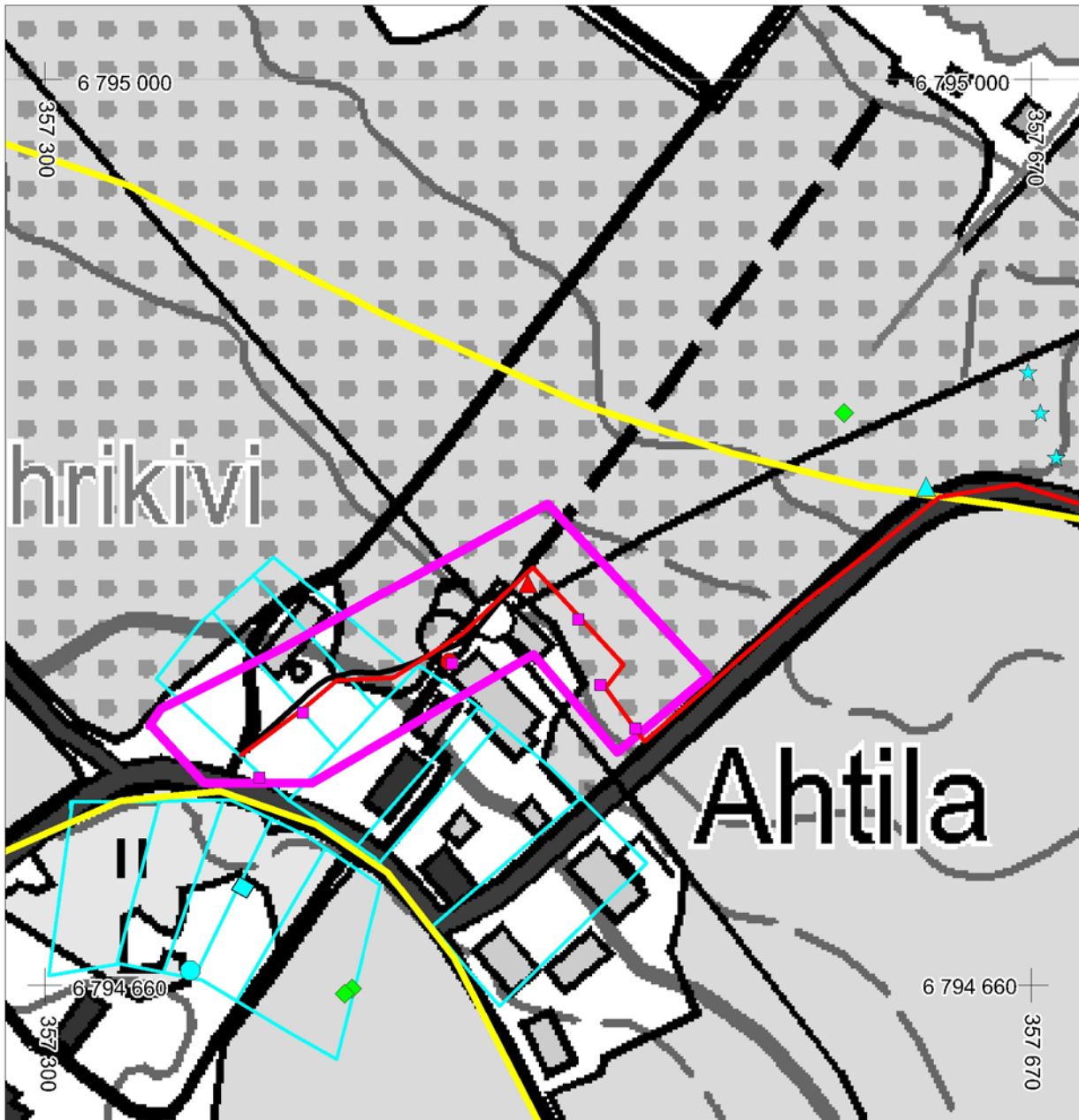

AKDG 4501:8. Laitikkala (Laidickala). Löytöjä Ah-tialan ja Kokkolan väliseltä pellolta Unnaanmäentien eteläpuolelta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:9. Laitikkala (Laidickala). Unnaanmäentien ja Kaitamontien risteyksen eteläpuolella oleva niittyalue, jossa lie-nee säilynyt kylätontin kulttuurikerroksia, koilliseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

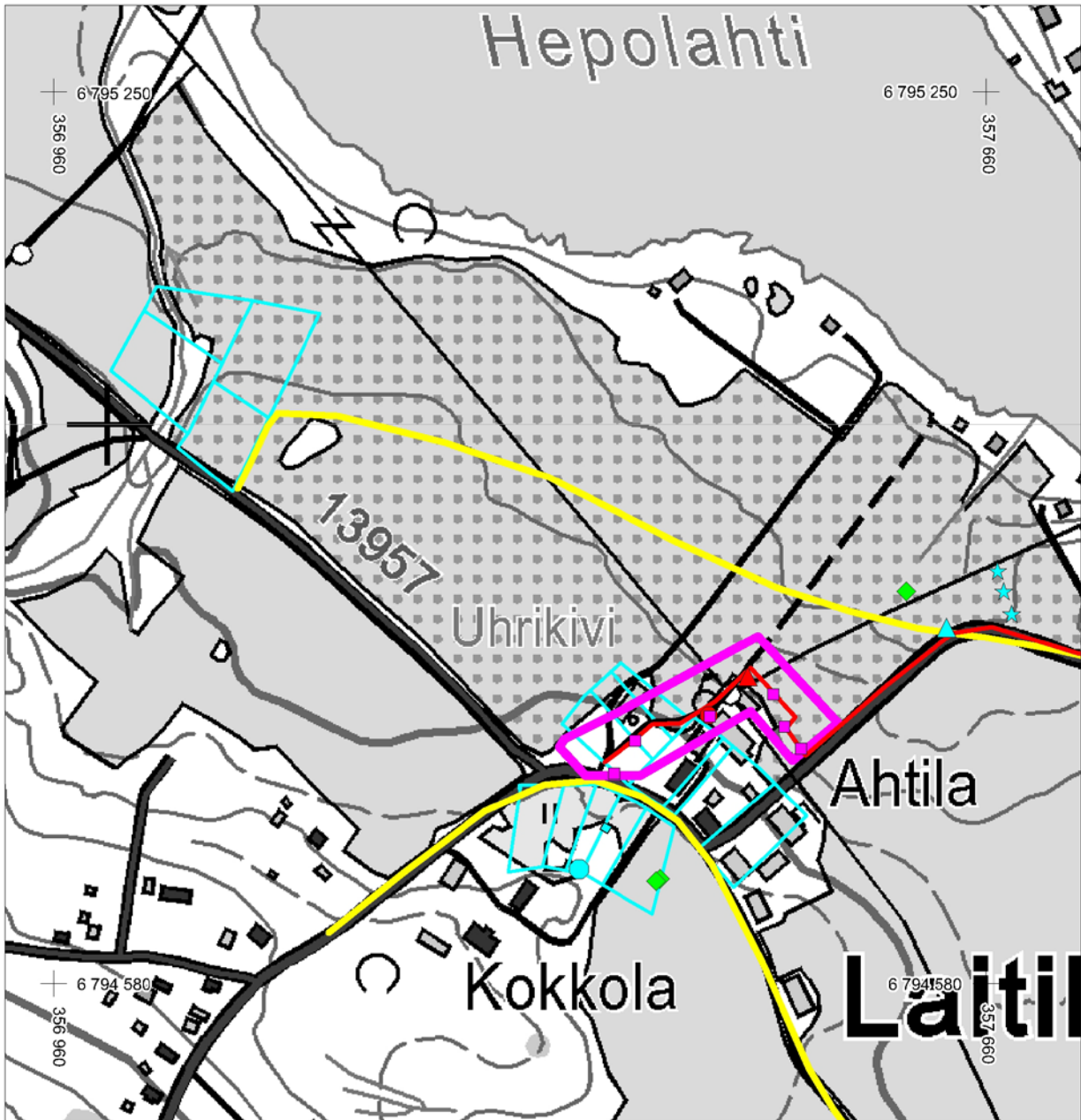

- muinaisjäännös
- suunniteltu kaapelilinja
- ▭ tarkastettava alue
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan
- kylätontti vuoden 1703 kartan mukaan
- koekuoppa
- ★ liitupiipun varsi
- ◆ hioinkivi
- ▲ rautakuonaa
- hist. ajan rakennusjäännös

PÄLKÄNE LAITIKKALA		Yleiskartta	
Petro Pesonen 2015		mk 1:2500 Pohjana kaapelointisuunnitelmapakartta	
mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015		Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			

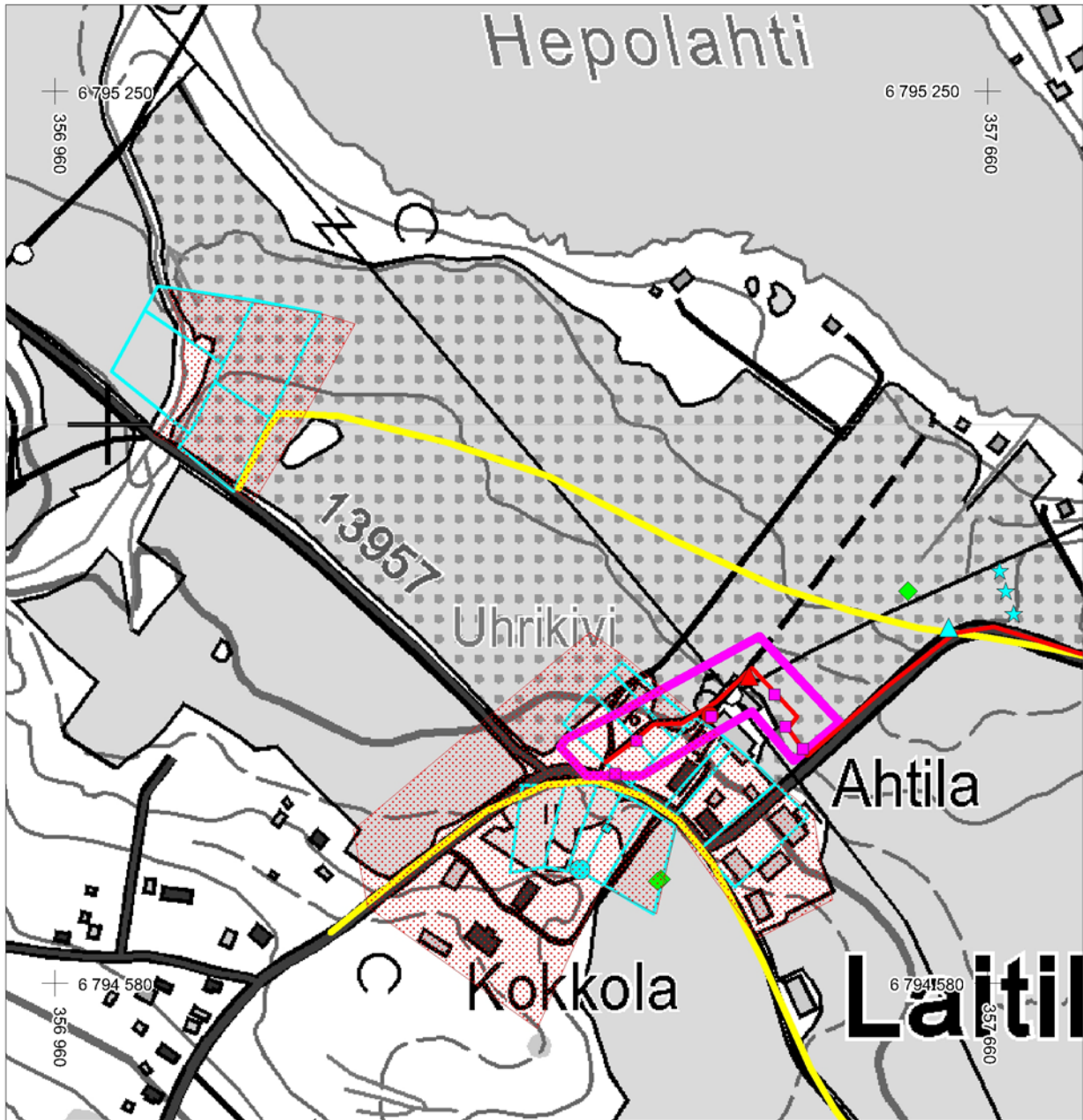
copyright Maanmittauslaitos 2015

- muinaisjäännös
- suunniteltu kaapelilinja
- tarkastettava alue
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan
- kylätontti vuoden 1703 kartan mukaan
- koekuoppa
- ★ liitupiipun varsi
- ◆ hioinkivi
- ▲ rautakuonaa
- hist. ajan rakennusjäännös

PÄLKÄNE LAITIKKALA (Laidikkala) Petro Pesonen 2015		Yleiskartta mk 1:5000 Pohjana kaapelointisuunnitelmakartta	
mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015		Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			

copyright Maanmittauslaitos 2015

- muinaisjäännös
- suunniteltu kaapelilinja
- ▭ tarkastettava alue
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan
- kylätontti vuoden 1703 kartan mukaan
- ▭ koekuoppa
- ★ liitupiipun varsi
- ◆ hioinkivi
- ▲ rautakuonaa
- hist. ajan rakennusjäännös
- kylätontin ehdotettu rajaus

<p>PÄLKÄNE LAITIKKALA (Laidikkala)</p> <p>Petro Pesonen 2015</p>	<p>Yleiskartta Laitikkalan kylätontin rajausehdotus mk 1:5000 Pohjana kaapelointisuunnitelmakartta</p>	
<p>mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015</p>	<p>Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000</p>	<p>kartta</p>
<p>MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT</p>		

3 Pälkäne Kukko

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	N: 6795440, E: 358387, z= 88-94 m mpy
<i>Koordinaattien selite</i>	yhden löytöpaikan GPS-mittaus (10 cm tarkkuus)
<i>Sijainti</i>	Laitikkalan Kukon tilan kaakkoispuolella, pellolla

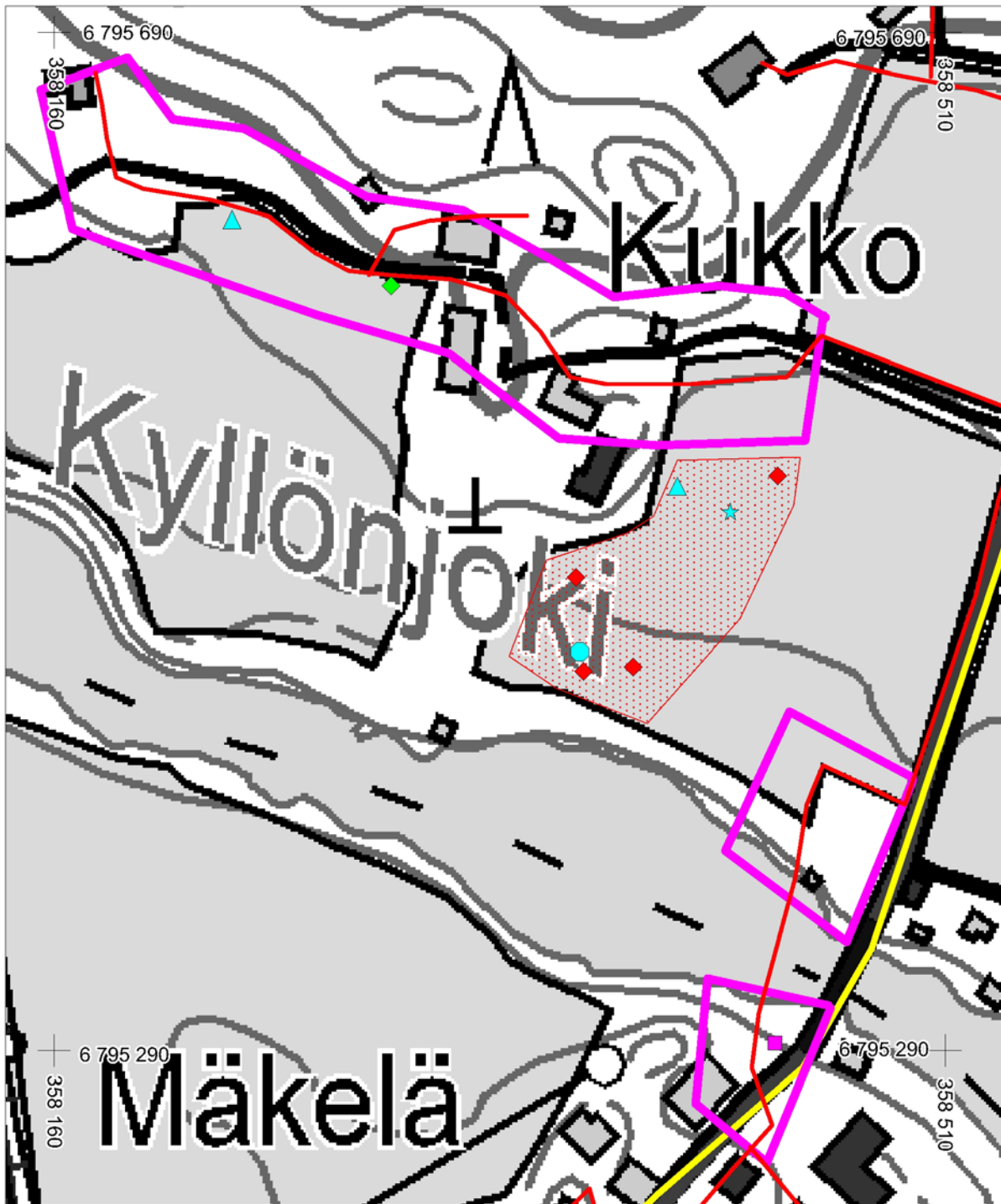
Aiemmat tutkimukset ja löydöt -

Muinaisjäännösrekisteri: -

Inventointi 2015

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	KM 40625: 1-5 kvartsi-iskoksia 4 kpl, pii-iskos, tuluspiitä 1 kpl, liitupiipun katkelma, kolikko

Kohde löytyi inventoitaessa Kukon pihan halki suunniteltua maakaapelilinjaa, jolloin katsottiin samalla Kukon liepeillä avoinna olevia peltoalueita. Kukon länsipuolelta, korkean hiekkapellon yläosasta löytyi tuluspiitä ja punasavikeramiikkaa. Kukon kaakkoispuolelta löytyi hiesupelloilta neljästä eri kohdasta kvartsi-iskoksia ja näiden lisäksi historiallisen ajan löytöinä vuoden 1871 kolikko, liitupiipun varren katkelma ja tuluspiitä. Kvartsien perusteella paikalla on kivikautinen asuinpaikka, jonka arvioitu laajuus on rajattu oheiseen yleiskarttaan.

copyright Maanmittauslaitos 2015

- ehdotettu muinaisjäännösrajaus
- suunniteltu kaapelilinja
- tarkastettava alue
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan
- koekuoppa
- liitupiipun varsi
- keramiikka
- piikivi
- raha
- kvartsi-iskos

PÄLKÄNE LAITIKKALA Kukko Petro Pesonen 2015		Yleiskartta mk 1:2500 Pohjana kaapelointisuunnitelmapakartta	
mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015		Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			

4 Pälkäne Niemi-Mikkola (635010027)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kivirakenteet, rökkiöt
<i>Ajoitus</i>	rautakautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	N: 6795256, E: 358844, z= 93 m mpy
<i>Koordinaattien selite</i>	mj-rekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Laitikkalan Niemen ja Mikkolan talojen eteläpuolella
Aiemmat tutkimukset ja löydöt	Esko Sarasmo, tarkastus 1975, 1976 Jouko Pukkila & Ville Laakso, inventointi 1995

Muinaisjäännösrekisteri:

Rökkiö on sijainnut Mallasveteen virtaavasta Kyllönjoesta 250 m koilliseen Riihimäen pellon pohjoislaidalla, Niemen ja Mikkolan talojen eteläpuolella, niistä noin 150 m päässä. Kyseessä on ollut 3 x 1,5 x 1,2 m kokoisen maakiven ympärille koottu kiven- ja maansekainen rökkiö, joka on ilmeisesti ollut 40 cm korkea. Se on saattanut olla asuinpaikkaan kuuluva rökkiö tai hautarökkiö, joka on tuhoutunut lähes kokonaan pellonraivauksessa. Silmäkivi, kooltaan 3 x 1,5 x 1,2 m on jäljellä. Löydöt on saatu sen eteläpuolelta. Maasto on myllättyä.

Inventointi 2015

Valokuvat AKDG 4501: 12

Niemi-Mikkolan kivirökkiötä kaapelilinjaus ei varsinaisesti koske, vaan se kulkee lähimmilläänkin n. 75 metrin päässä rökkiöstä. Itse kaapelilinjauksen alue on pihapiiriä eikä alueella havaittu mitään erityistä. Kivirökkiöstä on jäljellä vain silmäkivi, jonka ympäristö on peltoa ja eteläpuolella lähinnä viereisen talon pihapiirin reunaa, jossa on paljon kaikenlaista jätettä.

AKDG 4501:12. Niemi-Mikkola. Todennäköinen rökkiön silmäkivi pellossa, koilliseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

copyright Maanmittauslaitos 2015

- muinaisjäännös
- suunniteltu kaapelilinja
- ▭ tarkastettava alue
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan

PÄLKÄNE LAITIKKALA Niemi-Mikkola 635010027 Petro Pesonen 2015		Yleiskartta mk 1:2500 Pohjana kaapelointisuunnitelmakartta	
mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015		Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			

5 Pälkäne Unnaanmäentie

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	a) kiinteä muinaisjäännös, b) mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	a) kulkuväylät, tiet, b) asuinpaikat
<i>Ajoitus</i>	a) historiallinen, b) kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	N: 6794847, E:357630, z= 90-95 mpy
<i>Koordinaattien selite</i>	valvotun kohdan koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Laitikkalan kylässä, osa vanhaa Hämeenlinnan-Tammerkosken välistä tietä

Aiemmat tutkimukset ja löydöt -

Muinaisjäännösrekisteri: -

Arkeologinen valvonta 2015

<i>Valokuvat</i>	AKDG 4501: 13-27
<i>Löydöt</i>	KM 40626: 1-6 kvartsi-iskoksia 4 kpl, punasavikeramiikkaa 2 kpl, tuluspiitä 1 kpl, hioinliippa, liitupiipun katkelmia 3 kpl

Vanhin Laitikkalan kartta on vuodelta 1693, jossa Kyllönjoen ylittää silta nähtävästi samassa kohdassa kuin nykyinen Kyllöntien siltakin ja tie jatkuu tästä Laitikkalan kylään. Kylästä tie johtaa luoteeseen neljän talon tontille ja etelään lähtee Hattulantie.⁶ Vuoden 1703 kartassa tieverkosto on piirretty hieman aiempaa virtaviivaisemmaksi siten, että pääkylälle kääntyy Unnaanmäentieltä ilmeisesti vain pieni sivupolku ja Unnaanmäentie jatkuu suoraan sivukylälle. Tällä kartalla Hämeenlinnan ja Tammerkosken välinen tie kulkee jokseenkin suoralinjaisena pohjoisesta sivukylän länsipuolitse ja pääkylän halki etelään. Lisäksi Katilalammen (nyk. Kissanlampi) sivuitse on tieyhteys Unnaanmäentielle.⁷ 1800-luvun puolivälissä laadituilla isojakokartoilla Tammerkosken-Hämeenlinnan tie vastaa nykyistä linjausta ja Unnaanmäentie jatkuu kylän läpi lounaaseen kuten nykyäänkin. Kylän itäpuolella on sivukylälle johtava tie, jota ei enää nykyään ole olemassa. Tätä risteää pääkylältä rantaan johtava tie, joka on nykyäänkin kartalla.⁸ Vuoden 2015 valvonnassa tutkittu tienkohta on sivukylälle erkanevan Unnaanmäentien osuus aivan sen itäisessä päässä.

Valvonta tehtiin maakaapelilinjalla 85 pitkällä alueella ja tien mutkan kohdalla, laakson pohjalla tuli näkyviin muutamia metrejä leveä alue, jossa oli pientä kiveä ja erilaisia hiekka- ja hietakerroksia noin puolen metrin paksuudelta kyntökerroksen alapuolella. Aivan pohjalla oli vielä ohut hiilikeros. Vaikuttaa siltä, että kyseessä olisi juuri Unnaanmäentien vanha linjaus, jota on laakson pohjalla hieman kosteassa paikassa ollut tarvetta

⁶ Maakirjakartta KA h61:18/1 (Lars Forssell 1693), https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17253/h61_18_1.jpg.

⁷ Maakirjakartta Ka h61:13/2 (Niklas Avander 1703), https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17626/h61_13_2_1.jpg.

⁸ Isojakokartta h61:18/2-55 (K.A. Blanck ja G.W. Stormbom), <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=96096>. Itse karttoja ei ole digitoitu.

vahvistaa kivillä ja hiekalla. Läheisen talon isännän mukaan vanha tie näkyy edelleen maastossa viljan huonompina kasvuna tien kohdalla. Hän myös näytti inventoijille pelloilta, suunnilleen tielinjan kohdalta, löytyneen hopearahan, joka tunnistettiin myöhemmin Juhana III:n aikaiseksi 2 äyrin kolikoksi vuodelta 1592.⁹ Valvotulta alueelta löytyi kvartsi-iskos ja muutama pala punasavikeramiikkaa.

Valvotun alueen lähipeltoja tarkasteltiin valvonnan yhteydessä. Läheltä löytyi muutamia kvartsi-iskoksia, joiden tarkempi löytöpaikka jäi dokumentoimatta, liitupiipun varren katkelmia suunnilleen samalta kohdalta, hioinliippa ja tuluspiin pala. Alueella on kvartsilöytöjen perusteella todennäköisesti myös kivikautinen asuinpaikka, jonka tarkempaa rajausta ei tämän työn yhteydessä pystytty tekemään.

AKDG 4501:14. Unnaanmäentie. Unnaanmäentie on 1700-luvulla jatkunut suoraan mutkasta kohti Laitikkalan pohjoisempaa kylätonttia kuvan keskellä pilkottavan vaalean talon edustalla, lounaaseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:16. Unnaanmäentie. Peltokerrosta kuoritaan kaapelilinjalla, pohjoiseen. Taustalla Kylälönjoki. Kuvaaja: P. Pesonen.

⁹ Tunnistus Frida Ehrnsten, Suomen Kansallismuseo.

AKDG 4501:17. Unnaanmäentie. Vanha tienkohta valvotulla linjauksella, koilliseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:18. Unnaanmäentie. Vanha tienkohta valvotulla linjauksella, länteen. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:19. Unnaanmäentie. Vanha tienkohta valvotulla linjauksella, lounaaseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:20. Unnaanmäentie. Palanutta ja nokista maata valvotulla linjauksella, koilliseen. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:21. Unnaanmäentie. Vanhan tienkohdan leikkaus kaapeli-kaivannon profiilissa, kaakkoon. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:22. Unnaanmäentie. Vanhan tienkohdan leikkaus kaapeli-kaivannon profiilissa, kaakkoon. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:23. Unnaanmäentie. Vanhan tienkohdan leikkaus kaapeli-kaivannon profiilissa, kaakkoon. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:24. Unnaanmäentie. Vanhan tienkohdan leikkaus kaapeli-kaivannon profiilissa, kaakkoon. Kuvaaja: P. Pesonen.

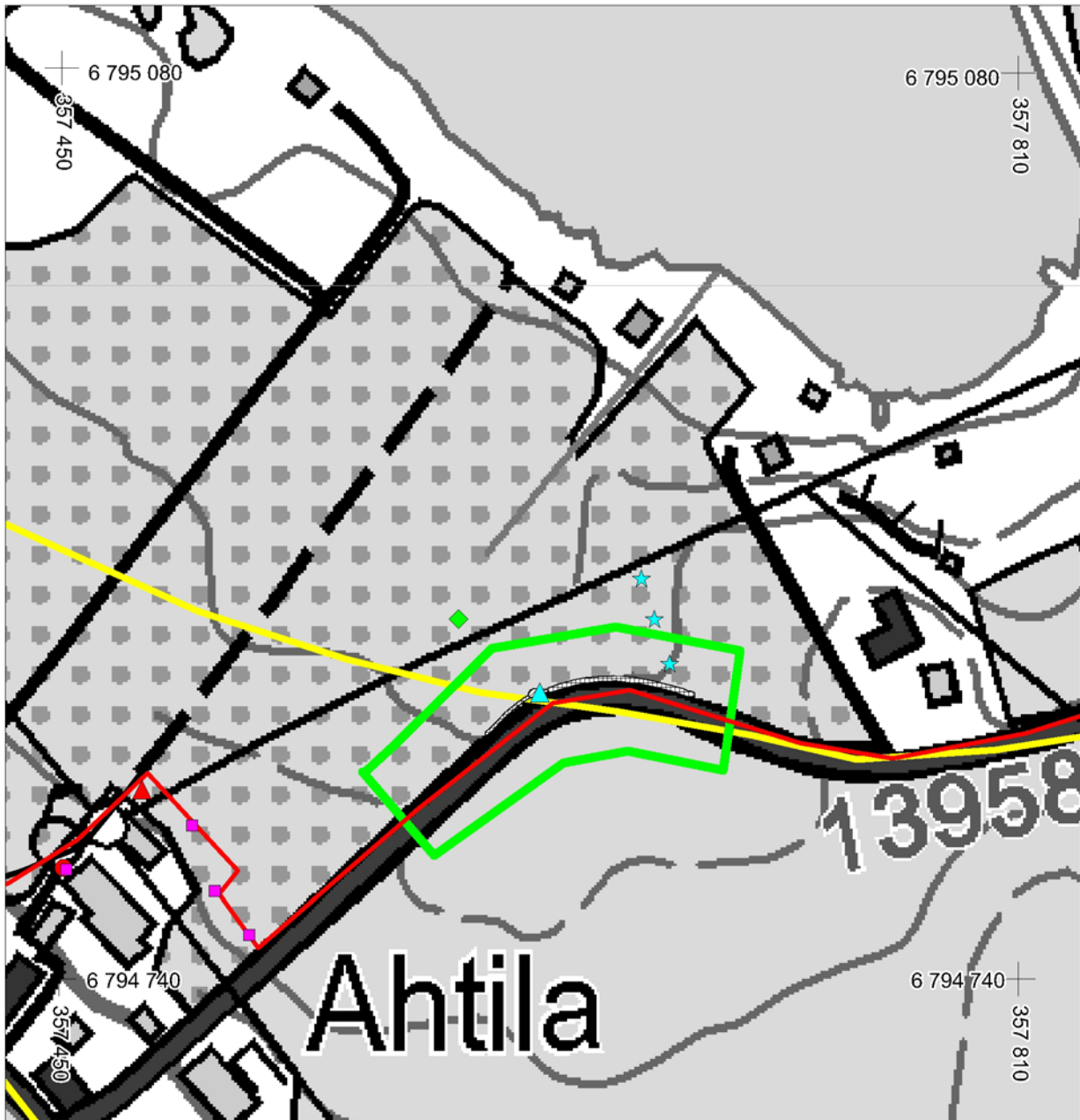

AKDG 4501:26. Unnaanmäentie. Juhana III:n 2 äyrin hopearaha vuodelta 1592. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4501:27. Unnaanmäentie. Juhana III:n 2 äyrin hopearaha vuodelta 1592. Kuvaaja: P. Pesonen.

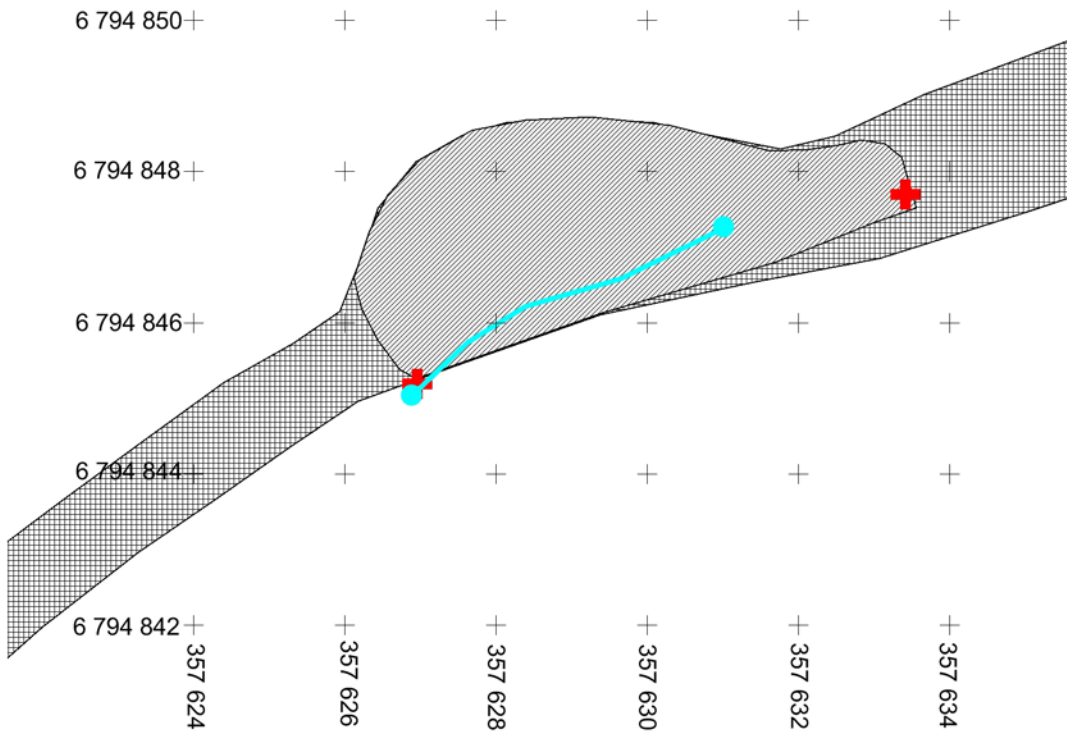
copyright Maanmittauslaitos 2015

- tarkastettu kaapelikaivanto
- muinaisjäännös
- suunniteltu kaapeliliinja
- tarkastettava tielinjan alue
- vanha tielinja vuoden 1703 kartan mukaan
- koekuoppa
- liitupiipun varsi
- hioinkivi
- rautakuonaa
- keramiikka

<p>PÄLKÄNE LAITIKKALA Unnaanmäentie Petro Pesonen 2015</p>	<p>Yleiskartta mk 1:2500 Pohjana kaapelointisuunnitelmapakartta</p>	
<p>mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015</p>	<p>Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000</p>	<p>kartta</p>
<p>MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT</p>		

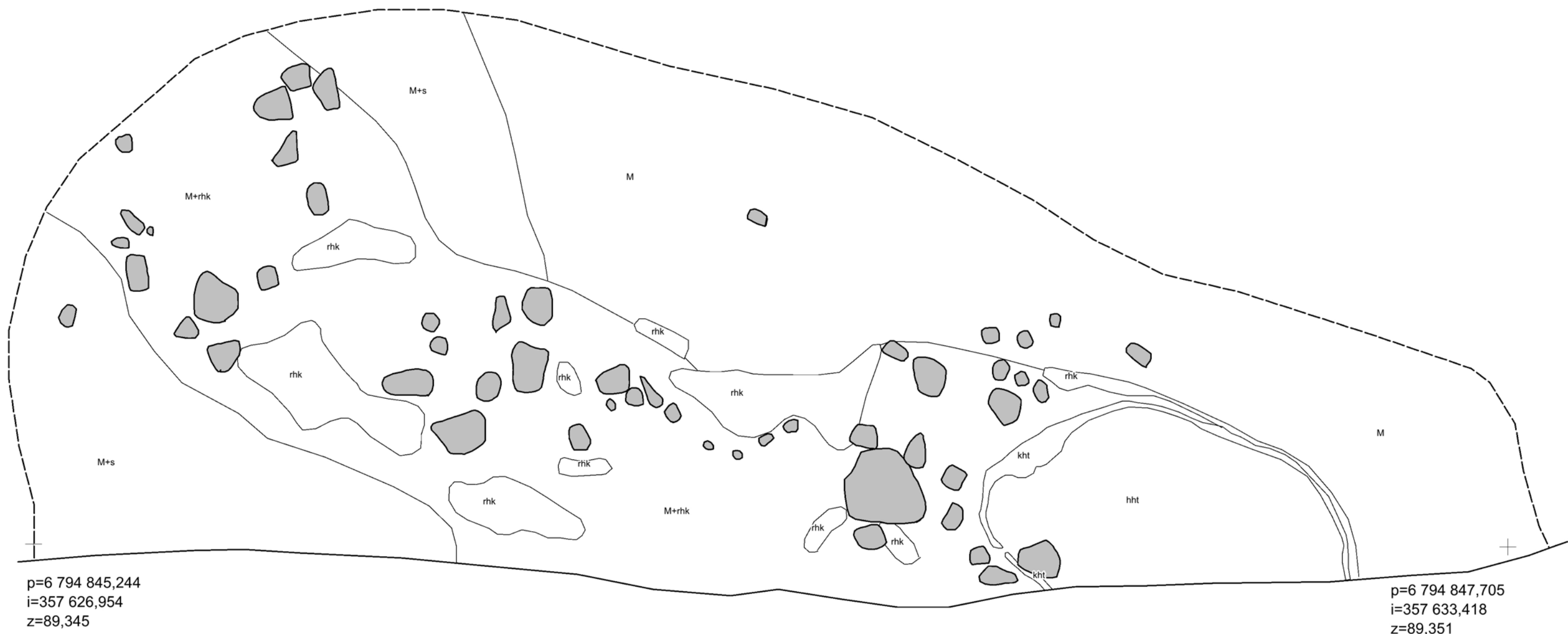

- kaapelikaivanto
- dokumentoitu alue
- tasokartan sidospisteet
- profiilin sidospisteet

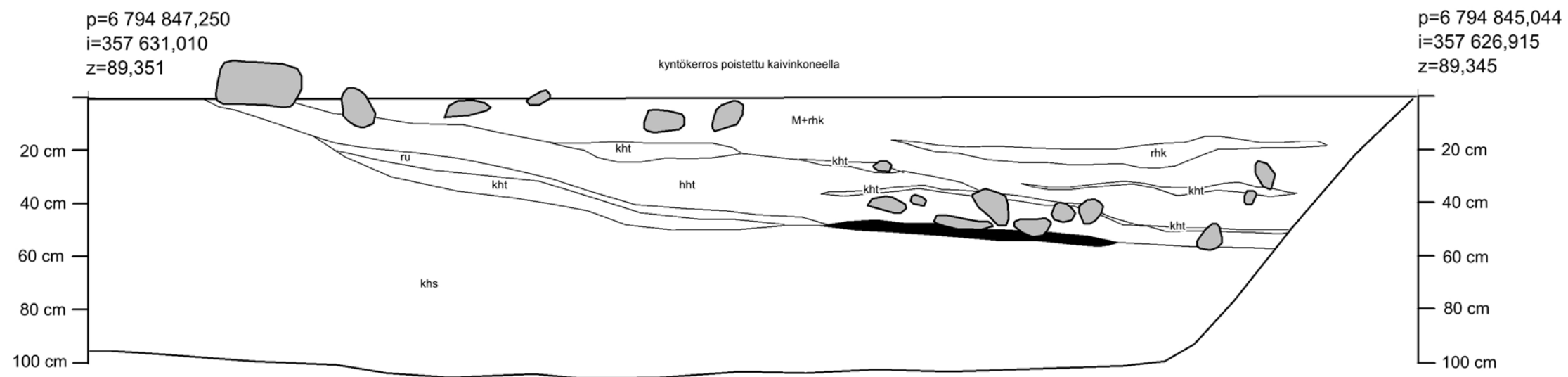

PÄLKÄNE LAITIKKALA Unnaanmäentie Petro Pesonen 2015	Yleiskartta Dokumentoitu alue kaapelikaivannossa mk 1:100	
mittaus Petro Pesonen 2015 digit. Johanna Seppä 2015	Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT		

- kivi
- M multa (kyntökerros)
- rhk ruskea hiekka
- kht keltainen hieta
- hht harmaa hieta
- s savi

PÄLKÄNE LAITIKKALA Unnaanmäentie Petro Pesonen 2015		Tasokartta Kaapeliosta dokumentoitu vanhan tien kohta mk 1:20	
piirt. Johanna Seppä 2015 digit. Johanna Seppä 2015		Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			

- hiili
- kivi
- M multa
- khs pohjamaa, kellertävä hiesu, jossa ruostepilkkuja
- rhk ruskea hiekka
- kht keltainen hieta
- hht harmaa hieta
- ru ruostepilkkuja

PÄLKÄNE LAITIKKALA Unnaanmäentie Petro Pesonen 2015		Profiilikartta tieleikkaus kaapelikaivannossa mk 1:20	
piirt. Johanna Seppä 2015 digit. Johanna Seppä 2015		Koord.: ETRS-TM35FIN Korkeus: N2000	kartta
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			